

KONKREIOS GYVENIMO TIKROVOS TEOLOGIJA

Priežastys, nul musios imtis šios temos, buvo kelios. Pastaruju metu pagyvusi egzistencinė teologijos raida Vakarų Europoje pažadino visų domis klausimą; Vatikano II visuotinio susirinkimo sesijose vykę debatai išryškino dvi pagrindines teologines mintis keli susikryžiuojant, patraukus net ir iki šiol teologiniams klausimams abejingą dėmesį. Pradžioje nedrąsiai, bet netrukus vis aiškiau pasigirdo balsas, reikalaujantis išsieti iš taip vadinamosios mokyklinės vadovėlių teologijos rėmimo ir teologijos šviesoje pažvelgti konkretes dabarties gyvenimo su visomis jo komplikuotomis problemomis. Ši gyvenimiškai-istoriškai orientuota mintis, aiški, neišvengiantis tradicijos, jau nusistovėjusios katalikų teologijos atstovų reakcijos ir nuoširdžios baimės, ar, šitaip nauji keli beišskant, nebus ksinamasi paia apreikštiosios tiesos ir ant josios pagrindų sukurtos teologinės sistemos šaknis. Tačiau šis naujos minties sąjūdis daugumai atrodė, kad visiškai atliepė popiežiaus Jono XXIII pagrindinę intenciją — troškimą vidinio visos Bažnyčios gyvenimo atnaujinimo — *aggiornamento* — ir jau iki šiolei yra davęs apčiuopiamą rezultatą, bent jau priimtuose ir viešai paskelbtuose dokumentuose. Šitaip bemstant ir konkrečiai siekiant sustoti prie vienos iš aktualesnių temų šiam suvažiavimui, 1964 m. vasarai baigiantis, dabartinis Šv. Tvas Pauliui VI paskelbė pirmąją savo encikliką *Ecclesiam Suam*, kurios siela — nuoširdus siekimas sueiti dialogą — pokalbą su moderniuoju pasauliu. Tada jau nebeliko abejonų, kad ir mums šio suvažiavimo pagrindinės temos rėmuose, būtų pravartu bent susipažinti su naujesniaisiais moderniosios teologijos keliais, ypač teologijos ryšio su konkrečia gyvenamosios tikrovės problematika.

Ka d l temos pavadinimo, tai jis, nors ir tiesioginiai, buvo padiktuotas belgų teologo kan. G. Thils jau prieš dešimt metų pasirodžiusio veikalio *Théologie des réalités terrestres* antraštės. G. Thils buvo vienas pa pirmųjų, kuris šia savo studija atkreipė teologų akis konkrečius žemiškojo gyvenimo reiškinius ir parodė reikalą ir patiems teologams ne tik pro juos tylomis nepraeiti, bet ties jais susimstyti ir duoti prasmingą teologinį moderniojo gyvenimo padiktuotą apraišką vertinimą.

I. Problematika

Norčiau pagrindinis šio referato problematiką atskleisti, išeidamas iš vieno bdingo mūsų gyvenime pastebto fakto. Sekdami pastarojo dešimtmėsio lietuvių mokslininkų literatūrą, vartydami žurnalų puslapius, ieškodami naujai pasirodžiusi moksliniai veikalai pavadinimų periodiškai leidžiamose bibliografinėse žiniuose — *Knygų Lentynoje* ir kitur, turėtume, ne vienas pastebėjome, kad šiame laikotarpyje nepasirodė nė vienas gilesnis, mokslinio lygio pasiekęs teologinis veikalas, nė vienas gilesnis teologinis straipsnis¹.

Antroje vietoje labai bdinga yra ir tai, kad vienintelis šiame laikotarpyje parašyta didesnio masto teologinė studija *Didžioji Padėjimas* ir pora gilesni teologiniai temą parašyti straipsniai *Aiduose* buvo ne teologų specialistų, kunigų, bet pasauliečių darbai². Mes turime akademiniais laipsniais pasipuošusių kunigų, turime puikiai plunksnų valdančius lietuvių teologus, bet jie sutinkami savo originaliais straipsniais rimtesniems žurnalų filosofijos, istorijos, meno kritikos, literatūros skyriuose. Pakanka tik pažvelgti pastarųjų keliems metams *Aidų* religiniams skyriams arba specialiai kunigams skiriamam *Lux Christi* puslapiui, ir nustebinsime pamatę teologijos nuskurdimo, gal net ir mirties ženklą. Natūraliai kyla klausimas: kodėl? Retkarbiais tenka iš paklaustųjų mūsų teologų nugirsti šį pasiteisinimą — es, ką jaučia naujoji žmogus, surasite toje teologijoje, kur viskas jau nusakyta, dogmine tiesa stabilizuota, kodifikuota ir t.t. Krištiniam nerimui, gyvai plunksnai tad šie žmonės ieško kitų dirvonų, ypačiai kultūros filosofijos, meno bei literatūros, estetikos lauk...

Čia paminėtas reiškinys tačiau nėra vien tik mūsų, lietuvių teologų « nuodėmė ». Teologų nekrištingumo, nerangumo reiškiniai buvo pastebėti ir kituose kraštuose, ypačiai Amerikoje. Ieškant atsakymo, dabar ima aiškėti, kad artimiausia priežastimi viso šito sustingimo, nekrištingumo tenka laikyti tendenciją ištikimai laikytis taip vadinamosios « vadovlinės » — mokyklinės teologijos, kuri, syk pasisavinta seminarijos metais, kažkaip lieka pasmonėje, tarsi, geležinė norma, slygojanti bet kokiomis teologinėmis stymomis. Vadovlinė teologija, pastebėjęs Karl

¹ Išimtimi, žinoma, tenka laikyti šios Mokslo Akademijos *Suvažiavimo Darbuose* paskelbtieji referatai ir kelios, deja, ne lietuvių kalba paskelbtos mūsų darbininkų teologinės disertacijos, tikriausiai sakant, tų disertacijų dalyse arba santraukose, kurių pirmoji paskirtis yra josios autoriui padėti teisinti savo daktaro laipsnį.

² Čia turiu ypač prieš akis mūsų filosofo prof. Ant. Maceinos darbus.

Rabner³, n ra padariusi veik jokios pažangos per pastaruosius keturis šimtus met nuo Tridento susirinkimo (jis j vadina « tridentine » teologija) ir savo kolosaliniu svoriu lyg užblokavo kunig ir daugumos teolog s mon . Tendencija pakartoti dogmatin formul ir jos r muose atsakyti kasdienin s tikrov s iškeltuosius klausimus — neišskelia k rybin s ugnies.

Netenka tad steb tis, kad šitokia savimi pasitikinti, griežtuose sistemos r muose užsidariusi teologija susilauk aštrios kritikos, ypa iš vidurio ir vakar Europos k rybingesni j teolog tarpo. Pažvelg pastar j laik Europos krašt , ypa Vokietijos, Pranc zijos, Belgijos ir Olandijos teologinius žurnalus bei paskelbtas teolog studijas, pasteb sime akivaizdži nekantrumo, kartais net ironijos ženkl , rodan i , kaip ne vienas, ypa jaunesni j teolog , yra link greitai ranka numoti ir nususukti nuo viso, kas iki šiol buvo vadinama sistematine, dogmatine teologija ir « pad ti kryži » ant tomizmo, scholastikos. Šis nerimas ir nauj keli ieškojimas, lyg banga, jau pradeda persimesti ir šiapus Atlanto, audrindamas pirmoje eil je jaun j teologijos student mases. Žinoma, kaip paprastai b na su naujais s j džiais ir daugumai amerikie i b dingu m tymusi kraštutinumus, nebuvo išvengta kai kuri vienašališk « persistengim ».

Taigi, dabartin teologija išgyvena kriz . Daugiau kaip prieš dešimti met šios kriz s diagnoz jau buvo nustat s žymusis j - zuit teologas Karl Rahner ir savo *Schriften zur Théologie* I-me tome patiek pagrindinius orientacijos principus ir naujos dogmatin s teologijos metmenis ⁴. Tos pastabos ir sugestijos rado gyvo atgarsio kit teolog tarpe, pavyzdžiui Hans Urs von Balthasar, Henry de Lubac, Jean Daniélou, Yves Congar, Joseph Ratzinger, Edward Schillebeeckx, Hans Küng ir visa eil kit savo straipsniais ir knygomis prad jo judinti tyliuosius teologijos vandenis. Jei mes pažvelgsime j J.A.V. pastar j penkeri met b gyje išleistas teologines knygas, mes nustebsim pamat , kad tai yra ne kas kita, kaip an min t j teolog veikal vertimai.

Kad min toji teologijos skauduli bei negalavim diagnoz buvo tikra ir realistiška, sakytume, beveik pranašiška, tikras gyvenamojo laiko balsas, rodo Vatikano II visuotinojo susirinkimo diskusij eiga ir nuotaikos. Popiežiaus Jono XXIII kv ptieji žodžiai, kuriais jis atidar š istorini susirinkim ir apskritai toji visk pagrindus! ir išjudinusi pastoralin atsinaujinimo — *aggior-*

³ *Schriften zur Theologie*, I t., Einsiedeln, ³1958, 11 psl.

⁴ Ten pat, 29-47 psl.

namento — intencija ne vis ir ne iš karto buvo pilnai suprasta ir vertinta. Viešum pasiekusios pirmosios sesijos diskusij nuotrupos parod , kad dvi priešingos teologinio m stymo kryptys ir kai kuri tradicin s teologijos gyn j emocin s nuotaikos gr s užgožti pagrindin šio susirinkimo r pest bei tiksl — daryti visa, kad Bažny ia, šiuo konkre iu gyvenamuuju momentu, stengt suprantamai, prasmingai prakalb ti pasaul , dalyvauti gyvam dialoge su dabarties žmogumi ir naujai susidariusiomis strukt romis ir tuo b du patraukian iai, kelian iai perteikti apreikšt j Ties , išganom j Gyvyb s Žod .

Mes, šiame Lietuvi Katalik Mokslo Akademijos suvažiavime, svarstydami materializmo ir dvasini vertybi konfrontacijos problemas ir žvelgdami tai, kaip jos visu plo iu išsitiesia ir persunkia visas žmogiškosios veiklos sritis, negalime tylom praeiti ir nepaliesti viso šio komplekso teologinio aspekto. Man rodosi, kad šioje, grindžiamojoje, teologin je sekcijoje, ypa b tina pabandyti nusileisti prie vis ši problem šakn ir patirti naujojo gyvenimo puls .

M s pagrindinis klausimas b t : ar gali teologija dabartin je gyvenimo situacijoje k nors prasmingo ir aktualaus pasakyti ? Jeigu atsakome teigiamai — toks yra šio referato tikslas — tai k ir kaip ?

Kad geriau paaišk t klausimo svarba ir atsivert keliai j atsakyti, pirma trumpai susipažinkime su gyvenamojo meto minties ir apskritai pasaul jautos b dingomis žym mis ir pasekime, kuria linkme jos reiškiasi.

Viena ryškiausi žymi , kurias nesunkiai visi pastebime, tai — kad šio meto žmog žymi ne refleksyvin , bet intuityvin m stymo linkm , aistringai ieškanti tikrosios, autentiškos realyb s, griaunanti visokias dirbtinas iškabas, š kius, pl šianti realyb s veid dengian ias kaukes. sijautimas ir realizmas — štai tie centriniai taškai, židiniai, apie kuriuos sukasi dabarties mintis ir gyvenimas. Dabar jau niekas nebegali išvengti šito XX šimtmeio *Zeitgeist* ir sustabdyti joje veržimosi gelmes, šito tikr j vertybi ieškan io neramaus žvilgsnio. Jokie erzacai, jokios paviršutin s bendryb s, pasiteisinimai tradicija, papro iais, konvencija — niekas jau nebestengs sustabdyti šios naujai sisi bavusios m s laik dvasios dinamikos, niekas nebegal s pasisl pti nuo šios visk pagrindinai realyb tirian ios aistros ugnies. Nereikia tad steb tis, jei šitoki nauj dvasi jau matome besiveržian i ir pa ios Bažny ios gyvenim ir pamažu kei ian i ir josios m stysen . Aišku, naujoms nuotaikoms ir m stysenai besiveržiant, sisi buojant ir ardant visa, kas iki šiol tik ta esant nepaju-

dinama, absoliutu, sunku išvengti ir savotiško ikonoklazmo pavojaus. Min toji aistra, besiveržianti prie tikrosios realybės ir tiesos šaknų, gali savo ugingame kelyje sudeginti ne tik iš praeities užsilikusias piktžoles, negyvas šakas, bet sunaikinti ir pat vaisius; gali suskaldyti ne tik kevalus, bet ir sutriuškinti ir pat branduolius. Pavyzdžiu galima laikyti kai kurias egzistencinės filosofijos taškoje atsiradusias teologines sroves, taip vadinamąją *situacinę etiką*, ypač biblinėje teologijoje vyraujančias kai kurių autorių nuotaikas, raginančias visur taikyti «numitologinimo» procesą (Rudolf Bultmann, Karl Schmidt, F. C. Grant). Tokio pavojingo ikonoklazmo ženklą jau pastebėta kai kuriose Amerikos seminarijose, kur profesoriai ir studentai su tam tikra ironija «iš paklusnumo» nagrinėja, kaip manymu, visai nereikalingus ir sustingusius dogmatinius teologijos traktatus ir vis energiją bei didesnį laiką dalį skiria praktiškiesiems klausimams, liturgijai.

Grįžtant prie mūsų pirmiau pastatytojo klausimo — ar iš viso teologija gali koks nors teigiamas duoti dabarties žmogui — atsakome teigiamai, bet tik su sąlyga, kad teologijos supratimas nebūtų sutapatinamas su viena kuria teologine sistema. Kaip minima, realybės ieškojimo, tikrovės pajutimo, išgyvenimo bei intencinės aistros tiriamosios ugnies neišvengs jokia abstrakti konceptualinė sistema. Potridentinė teologija, sustingusi savo nepajudinamame kolosaliniame pastovume, iki šiol saugiai užsidariusi savo abstrakcijos aukštumose ir nuoširdžiai tikrindama, kad tik šituo būdu yra galima išlaikyti nepalietimą amžinosios apreikštos tiesos nekintamumą, kaip Vatikano II debatai parodė, neišvengiamai atsistos prieš dilemą: arba sueiti gyvybinį dialogą su dabarties gyvenimu — ir tuo atveju atsiverti minėtajai tikrosios realybės ieškojimo modernaus žmogaus aistras — arba užsispyrus dar atkakliau stiprinti braškant savo gynimosi bokštą, eikvoti šiai beprasmei kovai savąją energiją ir eventualiai pasilikti izoliuotai istorinio vystymosi užpakalyje ir pasmerktai mirti savo pačios vienatvėje.

Aišku, nėra lengva atsisakyti ir keisti tai, kuo taip ilgai tikrindama, kas visu nuoširdumu laikyta nepajudinama, amžina. Tačiau objektyviai žvelgiant, reikia vis dėlto pripažinti, kad minėtosios konceptualinės teologijos neaktualumas ir visa tai, kas mes žanginėse pastabose išvardijome kaip nuskurdimo reiškinius, tas josios atstovų nekrybiškumas ir užsispyrusis kietumas ginant tai, kas jau seniai prarasta, atskleidžia mums vieną būdingą bruožą — istorijos baimę ir tam tikros reliatyvizmą.

Jau prieš šimtą metų, Vatikano I susirinkimo metu, Lordas Acton, nuoširdžiai katalikų Bažnyčios ateitimi susirūpinęs pasaulį

lietis, eil je savo straipsni ir veikal labai taikliai aprašo ano meto intelektualini klimat ir tas nuotaikas, kurios vert Bažny i pasikliauti gerai organizuotos minties ir veiklos sistema. Sistema, pastebi jis savo veikale *Ultramontanism*, yra loginiu determinizmu sukonstruota kolosalin didyb , bijanti istorijos ⁵. Taip suprasta sistema ir ortodoksija neišvengiamai veda totalistin išsigimim . Tik pagalvokime, koki siaubing paralel su bedieviškuoju komunizmu atsidurt Bažny ia — kuri josios K r jas pareigojo nešti gyv j atpirkimo Žod ir visa atnaujinti Jame, — jei ji save identifikuot su viena toki sistem , kuri save išdidžiai nusako esanti « *aedificium absolutum sane et perfectum* ». Kuo ji tada skirt si nuo materializmu, determinizmu, mechanizmu paremtos marksistin s sistemos? Savo turiniu — taip. Ta iau visa tokios sistemos s ranga, kurioj pakartotinai pabr žiamas kiekvienos dalel s tamprus ryšys su visuma tokiu legalistiniu aštrumu, kad jeigu kas iš nari dr sta suabejoti ir paklausti, tuoj sugaudžia aliarmas ir j užgri va sistemos tarnai ... tada kyla klausimas, ar iš viso tokioje sistemoje gali b ti kalba apie gyv j Dievo Žod , apie meil s ryšius tarp josios nari ir j gyvybin ryš su Kristumi. B - dinga tokios sistemos psichologin nuotaika — baim ir iš ten kitu šonu kylanti prievarta ir tikrai suprastos laisv s mirtis. Kad šitaip suprastoj sistemoje slypi taip pat ir tam tikros r šies reliatyvizmas (kuris atrodyt visiškai priešinga žyme logišku nuoseklumu suderintoj ir amžin ties atremtoj minties tvirtov je) matome iš to, kad josios pagrinduose mes randame « kanonizuot » vien moment Bažny ios istorijoje ir josios minties r mai remiasi veik išimtinai ant vienos filosofin s minties pamat . Vien , kad ir, palyginti, labai s kming ir nuosekli teologin sintez , kaip tomizmas, kuris, be abejon s, atliko didel uždavin katalikiškosios teologijos formacijoje, paversti vieninteliu, neabejotinu pagrindu visai b simajai filosofinei bei teologinei raidai, teisinantis, kad šituo b du es išlaikoma nepaliesta «absoliutin tiesa», — yra užsimaskavusio reliatyvizmo puosel jimas. Šias pavojingas, teologin s minties pažang paraližuojan ias nuotaikas vaizdžiai iliustruoja ryšium su lotyn kalbos išlaikymu Bažny ioje kai kuri jos atstov pareikštas argumentas, kad ši kalba esanti patogi, nes ji jau «mirusi » kalba. Jeigu jau b t argumentuojamas josios naudingumas, išeinant iš visuotinum taško, b tent, kaip patogi ir konkreti priemon , gal ir simbolis, visiems Bažny ios nariams palaikyti savitarpio ryš , tai jau b t buv žymiai svaresn ir diskusij verta mintis. Ši iliustracija rodo bendr nesusipratim ,

⁵ Cituota iš *Essays on Church and State*, Londonas, 1952, 64 psl.

virtus jau pas mon je nugrimzdusiu sitikiniu, kad amžinoji, nesikeičianti tiesa turi būti išsakyta, formuluota būtinai « mirusia », natūraliems gyvosios kalbos evoliucijos dėsniams nebepalenkta kalba. Šitaip teologijai žiūrėti, aišku, logiškai preciziškumu suformuluotos definicijos, klasifikacija, formulės tampa būtinai josios išraiškos forma. Kad ši charakteristika nėra per daug, visiems paaiškinti iš Vatikano II sesijos teologiniuose diskursuose, tiesa, jau mažuma, vis dar laikosi šios taip vadinamosios « esencialistinės » tiesos sampratos. Vienas iš visuotinio susirinkimo ekspertų teologas, belgas dominikonas Edward Schillebeeckx, svarstydamas šiuos esencialistinės ir egzistencialistinės istorinės minties keliu išsiskyrimus ir, apskritai, priešingą nuomonį pasikeitimo sukurtą atmosferą, viename savo neseniai paskelbtame straipsnyje pastebi, kad Vatikano II susirinkime pasireiškusi konservatyvi, « uždurkanti » teologinė mąstymo tendencija pastebimas esencialistinės tiesos sampratos akcentavimas, esantis lygiai tiek pat pavojingas ir klaidingas, kaip ir kai kurie modernieji reliatyvistinės tendencijos. « Faktas, kad tai, kas yra modernu šiandien, tampa pasenę rytoj, aiškiai pabrėžia viena, būtent, kad tiesos išraiška, tiesos perteikimas yra niekada nesibaigiantis uždavinys. Reikia šį uždavinį nuolat atnaujinti. Todėl neleistina, kad viena kuri istorinė tiesos išraiška duotame laike būtų atkakliai bet kuria kaina palaikoma ir ginama, tarsi, ji būtų antlaikinė ir vienintelė tyrėjams tik jimo turiniui formuluoti. Šitaip daryti, reiškia duoti mirtiną smūgą pačiai tiesos širdi, nors intencija ir būtų tiesą apsaugoti nuo žmonijos istorijoje išskylančių pavojų »⁶.

Iš to, kas pasakyta, galime paaiškinti, kodėl šiuo metu vis stipriai nepasitikime jimo balsais, pasisakome prieš sustingusios tradicinės teologijos daromą pavojingą, kaip ir kuriems konservatizmo linkusiems teologams bei ganytojams. Labiausiai ji kritikuojama todėl, kad ji pretenduoja būti vienintele autentiška teologine išraiška, identifikuojanti save su pačios Bažnyčios mintimi bei gyvenimu. Žinoma, jei šitokioje šviesoje pasauliui pristatoma Bažnyčia — gyvasis Kristus Kristus, nereikia stebėtis, jei jau kuris laikas ji nieko nestengia pasakyti šio meto žmogui, kodėl ji pamažu tapo nebeaktuali (*irrelevant*), nors kai kuriais savo gyvenimo aspektais, kaip liturgija, gera organizacija, drausmės reikariais patraukdavo smalsuolių akis.

Dabar pažvelkime, kas dedasi už Bažnyčios ribų, ši laikų žmogaus gyvenime; gyvenime, kur kai kas jau vadina pokrikščioniškąją era.

⁶ Cituota iš jo straipsnio vertimo *Theology Digest*, 1963, 133 psl.

Nepaprastas tempas, kur pažadino technikos pažanga, industrijos išsiplėtimas, svaiginantis šios pažangos laimėjimai ir tas žavesys, kuris, lyg pririšęs, laiką žmogų per šio šimtmečio pirmuosius dešimtmečius, jau regimai yra praradęs savo pirminį patrauklumą. Žmonės pamazų pradeda atsikvėpti, iš to svaigulio pabusti ir klausia: kam visa tai? Šis išpaigos žmogaus būtis gelmių klausimas yra paaustrą dabar, kada technikos sukurtieji produktai graso paia žmogaus gyvybei ir visai egzistencijai. Elektroniniai smegenys, kibernetika, išaugo iki pasibaisėjimų keliančio dydžio. Iki šiol taip savimi pasitikinti, technikos pažangą atremta, vertybių harmonija jau kuris laikas si buoja ir tapo problematiška. Išpaigū griežtojo mokslo atstovų pasigirsta vis stipriji reikalavimai praplėsti specializacijos rėmus ir bandyti atsakyti būties visumos keliamus klausimus, perkainuoti pasiektus laimėjimus visuotiniji vertybių perspektyvoje. Ryšium su šituo naujuoju nerimu prasmingai derinasi Arthur Kostler vieno iš naujų romanų motto: «... nes Dievo sostas stovėjo tušias, ir žemėje pat šaltas skersvėjis, kaip kokiame tušiam, negyvenamame name prieš naujo nuomininko atėjimą». Jei dar priminsime, kad ir modernioji, po antrojo pasaulinio karo iškilusi, filosofija jau praranda savo patrauklumą, lieka vis labiau nebesuprantama ir abejotina, gal sime sitikinti, kad šio meto žmogus yra ne juokais patekęs rimtą dvasios krizę.

Sitaip dalykams vystantis, kai kuriuose mokslininkų ir mintojų! sluoksniuose jau ryškiai nusivylimas filosofija, ir jau pastebima, kad ne vienas ji pradeda dairytis teologiją, ieškodamas savo neramiai, vairi problemų apsinkintai miniai atramos. Teologams, kurie šiuos reiškinius stebėjo ir kurie buvo ir yra atviri istorijos balsui, tai buvo aiškus Apvaizdos nurodymas, kad reikia nedelsiant atsakyti ši konkreios realybės ir naujai susidariusios situacijos pagimdytą šauksmą. Vienas iš pirmųjų, kurie bandė susidariusi padėti žvelgti teologo akimis, buvo jau minėtasis belgas kan. G. Thils. Jis, tiesa, išeidamas dar iš tradicinės teologijos taško, nurodė naujo teologijos ir moderniojo gyvenimo dialogo galimybes. Vienas po kito tuoj pasirodė eiliniai veikalai, kurie teologiškai kedeno vairias konkreios tikrovės padiktotas problemas. Visus tuos bandymus bei pastangas galima pavadinti, nors ir ne visai tiksliai, bet pakankamai apibūdinti, bendru «konkreios gyvenamosios tikrovės teologijos» vardu.

Taigi, krikščioniškajai teologijai pats gyvenimas padiktavo naujas, iki šiol dar giliau nepalietas sritis ir iššaukė jas parodyti, kiek ji pati savyje turi gyvybės ir rodyti, ar sugebės naujos gyvybės suteikti pasimetusiai žmonijai. Tai yra tikrai labai džiuginan-

tis reiškiny. Ji dar labiau pabr žia ir tas faktas, kad pastar j penkeri met b gyje Katalik Bažny i visai nelauktai pastat pasaulio d mesio centre du dvasiškiei kurie, nors ir neb dami profesionalai teologai, buvo betgi asmenys, apdovanoti nuostabia ateities vizijos galia ir šilta atvirybe konkre iajai istorinei tikrovei. Tai — popiežius Jonas XXIII ir žymusis paleontologas, mokslininkas pranc z j zuitas Pierre Teilhard de Chardin. J d ka tad ir prad ta su naujai atgimusia viltimi ži r ti Katalik Bažny i .

Dabar eikime tiesiog prie m s temos. K mes suprantame *gyvenamosios tikrov s* vardu ? Apskritai, tai sudaryt visum vairi dalyk , b kli , veiksm bei besivystan i strukt r , kuri betarpiškasis *finis proximus* arba tikslas bei prasm ieškotina konkre ios, laikin s, žemiškosios tikrov s ribose. ion, pavyzdžiui, eit : darbas, technika, profesija, amatai, žmogaus k nas, ly i santykiai, istorija, visuomeninis gyvenimas, moteryst , mirtis, kan ia, civilizacija, valstyb s gyvenimas ir visa eil panaši sri i . Kadangi šiuo metu iš vis ši min t sri i girdimas pagalbos šauksmas teologijos kryptimi, tai jeigu visas bus pagrindinai atsi- liepta, tur t atitinkamai susikurti atskiros praktin s teologijos sritys, kaip antai: istorijos teologija, darbo teologija, mirties teologija, ly i santykiavimo teologija, technikos teologija ir t.t. Reikia ta iau tuoj pasteb ti, kad, norint teologui eiti min tas sritis, norint b ti išgirstam, priimtam, b tina nuolat prieš akis tur ti min t j moderniosios minties, ši laik dvasios reiškimosi linkm , kuriai pirmoje eil je r pi ne *dalyk* , kosmologin s proble- mos, dvasinio pasaulio ir visatos esm s raida, bes veikiau patys žmogiškieji veiksmai bei vykiai, kaip antai, darbas, technikos vystymasis, istorija, vedybinis gyvenimas, mirtis ir panaš s egzis- tenciniai reiškiniai. Pa ia savo esme palenkti nuolatinio keitimosi, taigi istorijos, d sniams, šie egzistenciniai fenomenai savo nuola- tiniu vystymusi, kuriame atsiveria iki šiol dar neištirtos gelm s, yra ypa artimi dabarties žmogui.

K iki šiol yra davusi teologija, kaip ji atsak josios kryptimi mest išš k ? Vis pirma, teologija buvo priversta persvarstyti savo iki šiol naudot metodologij , atsisakyti apologetikos, kuri taip buvo sivyravusi ir užvaldžiusi teologijos lauk ypa praeito šimtme io gale. Teologija buvo priversta palikti savo ezoterišk j abstrakcij ir « grynosios teologijos » r mus ir silieti gyv j že- miškosios tikrov s pulsavim . silieti — gerai, bet kaip ? K turi dabar reikšti teologija, teologinis svarstymas, teologinis pasisa- kymas min t reiškiniai akivaizdoje ?

Peržvelg naujausi teologin literat r , kurioj vis dažniau pasirodo studij , nagrin jan i konkre ios žemiškosios tikrov s keliamus klausimus, pasteb sime kelias šitokios naujos besikurian- ios teologijos sampratas, skirtingus metodus. Vieni stengiasi prie iškilusios konkretaus gyvenimo pažadintos problemos artintis pirma atsiklausdami, k tuo reikalu sako tik jimo šaltiniai, pirmoje eil je Šv. Raštas. Kiti gi nor t šitokios teologijos vardu vadinti kompetenting teolog pastangas žemiškosios tikrov s klausimus ir vairias apraiškas interpretuoti antgamtni veiks m šviesoje, ypa sik nijimo, Atpirkimo, Malon s, Mistinio K no, Prisik limo, Paruzijos, t.y. eschatalogin je šviesoje. Dar kita grup nori šitokios teologijos objektu laikyti visa, kas bet kuriuo b du žemiškosios tikrov s vykius bei j raid riša su Dievo planu ir amžinuoju gyvenimu. Vienas dalykas ta iau visiems yra aiškus ir ia j sitikinimai sutampa — tai pamatymas fakto, kad vien tik « gryniosios » teologijos teikiamomis priemon mis netoli tegalima pažengti, kad greitai josios teikiam priemoni bei metod efektingumas pasiekia ribas, kai susiduriama nebe su « daiktais », j esm m, bet su nuolat besikei ian iais istorijai palenktais konkreiais vykiais.

Šitoks tradicin s teologijos priemoni nepakankamumas tuoj buvo pasteb tas, kai buvo daromi pirmieji bandymai duoti apmatus darbo teologijai, istorijos, mirties ir ly i teologijai. Iškilob tinas reikalas šiai naujai teologinei analizei tur ti stipr filosofin pagrind . Tod l filosofijos ir teologijos santyki klausimas, kuris visu aštrumu buvo iškil s viduramži pradžioje, bet pastaruoju metu kiek aprim s, dabar visu aštrumu ir v l subangavo. Šios studijos r mai neleidžia prie šio doma us klausimo sustoti. Nor iau tik nurodyti vien neseniai paskelbt šiuo klausimu Karl Rahner studij *Kairos* žurnale, kurioje teologijos-filosofijos santyki problema svarstoma platesn je — prigimties ir malon s santyki — perspektyvoje⁷. Tiesa, tokios vientisos ir visus patenkinan ios filosofijos mes dar neturime, bet, sprendžiant iš labai vaisingo ir vis naujus plotus siekian io teologinio apm stymo, kur šiuo metu s kmingai vykdo be Kari Rahner, pavyzdžiui, toks Edward Schillebeeckx, Yves Congar, Hans Urs von Balthasar ir kiti, galime spr sti, kad šiems autoriams yra daug pad jusi atitinkamai pritaikyta fenomenologin , personalistin bei egzistencialistin buities samprata, naujai perm stytas aristotelinis-tomistinis realizmas, išeities tašku imant žmog visoje jo egzistencin je tikrov v je kaip istorin b t .

⁷ *Philosophie und Theologie*, žr. *Kairos*, 3-4 nr. (1962) 162-169 psl.

Šiuo metu dar neturime nė vieno veikalų, kuris vispusiškai būtų nagrinėjęs konkreios gyvenamosios realybės apraiškas teologiniu žvilgsniu. Šia proga norėčiau atkreipti dėmesį ir supažindinti tik su keturiomis sritimis, kurios jau yra susilaukusios kelių aukšto lygio studijų, būtent: darbo, istorijos, mirties ir lyčių teologija.

Būdinga, kad žymesnieji darbo teologijos klausimais paskelbętieji teologiniai veikalai bei straipsniai pasirodę prancūziškai kalbančiuose kraštuose, gi istorijos teologijos tema iki šiolei daugiausia yra rašoma vokiečių kalbomis. Mirties teologijos problematiką pirmasis pajudino Karl Rahner, o vėliau, t. y. prieš kokius dvejus metus, tuo klausimu pasirodė keli trumpesni straipsniai, kurių žymesnis yra E. Schillebeeckx. Lyčių teologijos reikalu be skyrių, kuriuos randame naujuose moralinės teologijos veikaluose, pavyzdžiui, B. Häring ir amerikiečių Ford ir Kelly, *Contemporary Moral Theology* II t., naujausias, specialiai tuos klausimus svarstantis veikalas yra *Quaestiones Disputatae* serijoje 1964 m. pavasarį pasirodęs Leonhard M. Weber veikalas *Mysterium magnum*.

II. Vairios lyčių teologija

1. *Darbo teologija*. — Kad geriau pamatytume, kas šiuo metu pasiekta, ko toliau siekiama ir kuo sielojami darbo teologijos srityje, nors trumpai susipažinkime su dviem biblinėmis teologijos ir dviem sistematinėmis teologijos veikalais, pašviesinti kaip tik šiai temai nagrinėti.

Vokiečių protestantų teologas Walter Bienart 1954 m. paskelbė didelį apimties veikalą, pavadintą *Die Arbeit nach der Lehre der Bibel*. Jame labai sąžiningai sugrupuotos visos tos vietos, paimtos iš švento Rašto, kurios liečia darbą. Po to, autorius jas interpretuoja Šv. Rašto gyvenimo ir pasauližios šviesoje. Bienart pabrėžia, kad Šv. Rašte darbas parodomas dažniausiai kaip antraeilis svarbos dalykas, jį palyginus su malda. Kaip pavyzdį, jis cituoja iš Senojo Testamento *Exodus* 20, 8 vietą, kurioje raginama ypač išpašvinti nedarbo (šventųjų) dieną. O Naujojo Testamento pavyzdžiu, jis cituoja *Luko* 10, 42, kur Kristus sako: « Marija pasirinko geresnę dalį ». Autorius toliau apibendrinamas pastebi, kad Šventajame Rašte darbas parodomas kaip tam tikra tarnyba, kurios pagalba žmogus nusipelnys sau amžiną gyvenimą. Tai, kitaip tariant, esant, tarsi, nusidėjusio žmogaus dinkumo išraiška Dievui už tai, kad jis jį pašaukė ir jungė savo vaikų tarp. Šv. Rašte, sako autorius, darbas parodomas kaip socialinės jungties

veiksny. Eschatologin se Šv. Rašto vietose darbas, sako autorius, yra nuvertinamas, nes tai es tik šios žemės gyvenimo apraiška, visai nebeturiant prasmės naujajame pasaulyje. Recenzuodamas šią studiją, šveicar teologas Jakob David klausia, ar autoriaus kruopščiai surinktos Šv. Rašto vietos apie darbą, jo prasmę ir t.t. daug ką gali pasakyti dabarties žmogui? Autorius pabrėžtoji mintis, kad Šv. Rašte pakartotinai pabrėžta, jog po nuopuolio, lygiai kaip ir prieš jį, žmogaus darbo tikslas es tik pelnyti duoną, negali pilnai išsemti mūsų amžiaus šakotos, daugiasluoksnės darbo sampratos. Kai mes kalbame šiandien apie darbą, mes turime galvoje technikos, industrijos veiksmus, menininkų rybą, mokytojų, kunigų, Evangelijos skelbėjų, ligonių slaugytojų ir nesuskaitomą kitą darbą. Visos šios daugiašakės darbo sritys, jų dinamika, turi turėti gilesnę ir juos vispusiškai išaiškinant etos. Argi gamtos užvaldymo, atomo skaldymo, kurybini idėjų vykdymų darbu galima suvesti vien tik duonos pelnyimo aktą.

Kitas minėtinas biblinis teologijos darbas, skirtas šiai temai, yra Henri Rondet, S.J., 1955 m. žurnale *Nouvelle Revue Théologique* paskelbtas platesnis straipsnis, pavadinamas *La Théologie du travail*. Savo studijoje Rondet tiesiog eina prie Šv. Rašto puslapiuose randamos darbo problematikos. Jis pastebi, kad visi Naujajame Testamente užrašytieji pamokymai apie žmogiškosios veiklos prasmę buvo pasakyti socialiniu atžvilgiu reliatyviai ramiai pasaulyje. Kristus, pasmerkdamas perditį susirpinimui žemiškomis gėrybomis, pirmoje eilėje prieš akis turėjo sėkimo meto turtuolius. Todėl jis kalbėjo apie reikalą pasirinkti tarp Dievo ir mamonos, gi Evangelijos moralinis akcentas es ne tiek ant žmogiškojo darbo, bet kitur. Po to autorius, išeidamas iš dabarties gyvenimo situacijos, klausia, ar nevertėtų žmogaus darbą žirti, kaip priemonę Dievą pagarbinti. Ar nebūtina, toliau klausia jis, kad dieviškosios kurybos turtai žmogiškuoju darbu būtų atskleisti ir panaudoti; ar mes turime pasitenkinti tik nodami kukliose, skurdžiose gyvenimo sąlygose ir nepaisydami pažangos ramiai laukti savo ir viso pasaulio paruzijos? Autorius pacituoja bdingesnes Senojo ir Naujojo Testamento vietas, kurios tiesiog liečia žmogaus darbą, ir pastebi, kad ten randama darbo sąvoka atspindi to meto kultūrą bei pasaulį žiną išsivystymo laipsnį, kuris taip skiriasi nuo šiandieninio. Senajame Testamente darbas parodomas kaip vargas, trūkumas ir skausmas, o kai kalbama apie businį mesijaninį santvarką, prasiveržia svajonės apie tai, kaip nugalėti tieji turės kaip vergai dirbti išrinktajai tautai ir t.t. Ne ką daugiau autorius randa ir pas Bažnyčios Tėvus. Helenis-

tin s minties takoje, savo žvilgsni nukreip amžinyb , jie ne tiek galvojo apie galutin prisik lim bei visatos perkeitim , kiek apie žmogaus sielos nemirtingum . Nukreip s akis dabart , studijos autorius klausia: «kai viskas bus sunaikinta, k mes dabar turime, kas liks tada iš vis ligšiolini žmogišk j pastang , jo rankomis sukurt j pastat , graži j meno k rini ? Vidur-amžiais buvo galutinai išsivaduoja iš perd to platonizmo ir aiškiai pabr žtas sitikinimas, kad visas žmogus, visoje savo buities ir darbo pilnatv je prisikels paskutini j dien paruzijoje. Dabar yra at j s laikas, kad turime naujai eschatologin žmogaus problem kelti. Ar mes galime, toliau klausia jis, pasitenkinti ir su rezignacija priimti teigim , kad iš vis žmogaus pastang , darb nieko neliks, tik jo meil , geros intencijos, kurios jo buvus darb r m ? M s tik jimo tiesa, kuri sako, kad kiekvienas su k nu ir siela prisikels pasaulio pabaigoje, likt tuš iu teigimu, jeigu ji savy ne imt ir tai, kad visa visata, kurios dalis yra ir m s k nai, tikrai nebus perkeista. Šv. Paulius savo laiške rom nams mus nuramina ir suteikia vilties⁸. Šitie l kes iai ir mintys visada buvo remiami Bažny ios mokymu ir gyvenimu. Tod l šioje švie-soje visi žmogaus veiksmai — nuo kuklaus darbininko veiksm iki genijaus k rybos — gyja amžinosios vert s⁹. Prie ši Rondet min i dar tekt pridurti, kad norint sukurti visa apiman i ir modern j žmog pilnai patenkinan i darbo teologij , b tina naujai perm styta ir pagr sta eschatologija, kurioje svorio centr sudaryt ne baimingas kataklizminio pasaulio pabaigos laukimas, bet ypa ryškiai b t pabr žta pauliniškoji vizija apie visatos « vaitojim », laukiant Dievo vaik pilnutinio atbaigimo ir j prisik limo perkeistame k ne. Aišku, ir šito uždavinio siekiant, negalima bus apsieiti be geros, pla ios ir patikimos filosofin s antropologijos.

Iš sistematin s teologijos k r j , palietusi darbo teologijos tem , ia norime pamin ti du: Karl Barth, kuris darbo teologijos klausimais gana pla iai kalba savo *Dogmatikos* 3-me tome, skyriuje, pavadintame *Das tätige Leben*, ir M.-D. Chenu, O.P., kurio studija *Pour une th ologie du travail*, pasirod 1955 metais.

Karl Barth su jam prastu gilaus mintytojo žvilgsniu, žinoma, savo sistemos r muose, savo svarstymuose tuojau veržiasi žmo-

⁸ *Rom nams* 8, 18-25.

⁹ H. Rondet, S. J., *Théologie du travail*, žr. *Nouvelle Revue Théologique*, 87 nr. (1955), 123 ir sek. psi.

giškiosios buities gelmes ir ten ieško rakto atskleisti darbo prasmei. Jis sako, kad žmogus yra pašauktas liudyti Dievo gerum ir malon . Šitai plaukia iš pa i žmogiškiosios b ties pagrind , gi pati sukurtosios žmogiškiosios buities galimyb remiasi jo darbu. Žmogaus darbo tikslas — tai tos jo buities išlaikymas, prapl timas, atbaigimas. Barth mano, kad Dievas savo k riniu r pinasi ir nori, kad šisai niekada nepaliaut buv s jo meil s objektu. Kad šito pavojaus išvengt , žmogui išakyta j dievišk j r pinim si atsakyti savo asmeniškuoju veiksmu. Kada Dievas žmog , kaip savo veiklos bendrinink , prakalbina ir sueina su juo j tiesiogini kontakt , tai reiškia, kad jis nori, kad žmogus-k riny s konkre iai ia b t , t.y. Dievas reikalauja, kad žmogus savo aktyviu gyvenimu jam duot j pavidal išlaikyt ir duotojo pavidalo r muose save atbaigt . Tasai žmogiškajai b iai b dingas pavidalas-forma yra darbas. Darb tad Barth tame pa iame savo veikale aptaria kaip žmogaus, kaip sukurtosios b ties, veiksming savo b ties teigim (*tätige Bejahung seines Daseins als menschliches Geschöpf*). Šitai supras tas darbas yra žmogui esminga egzistencijos forma, kuria jis pabr žia savo išskirtin viet visatoje. Visa žmogiškoji veikla, pagal Barth, tad yra ne kas kita, kaip Dievo sukurtos organizuotos vienyb s atbaigimas. Tai yra sykiu ir pabr žimas žmogui duotosios dovanos ir skirtojo uždavinio (*gegeben und aufgegeben*) — tapti pilnutiniu žmogumi. Nors ir labai sp dingas ir mint patraukiantis yra šio žymaus protestant teologo darbo sampratos aiškinimas, ta iau jame slypi pagrindin visos jo teologijos silpnyb , kurioje n ra vietos pasireikšti žmogiškajam savistovumui, jo laisvei, jo k rybiniam originalumui. Ši aplinkyb gerokai susilpnina Bartho pastangas duoti teologin darbo interpretacij ir atsakyti moderniojo laiko darbo problemas ir ne steng nešti nieko naujo pozityvios eschatologijos k rybon.

Dabar pažvelkime M.-D. Chenu min t j straipsn . Jam pirmoje eil je r pi patiekti ši laik min iai atitinkan ios darbo teologijos metmenis. Studijos žangoje autorius su tam tikra ironijos doze pastebi, kad mes krikš ionys nuo 16 šimtme io esame tur j «karo teologij », «ekonominio gyvenimo teologij », net kelias savotiškos r šies «istorijos teologijas», bet darbo teologijos iki šiol niekam neat jo galv kurti. Nuo 19 šimtme io pasigirsta jau pavieni bals , kalban i apie darbo moral ; prieš kokius dvidešimt met pasirod rašt , svarstan i darbo mistikos ir kitus šios r šies klausimus, ta iau apie darbo teologij išgirstame tik šio pastarojo dešimtme io b gyje. Po ši žangini pastab , autorius tuoj eina prie tem , kurios jo sitikinimu esan ios aktua-

lios dabarties darbo pasaulyje. Štai keli jo pasiūlymai: darbo teologija šiais laikais turėtų peržengti siauras su kasdieniniais darbo reiškiniais surištas ribas, kaip tai: maisto parpinimo ir kitus panašius darbus, ir leisti gilesni svarstymai. Darbo teologija turėtų pasvarstyti, kaip žmogiškoji veikla galėtų atlikti žmogui pavestą karališką gamtos apvaldymo uždavinį; ji turėtų pakedenti an visuomenę formuojanti darbo jėga, kuri yra ši laik materialinė, ekonominė žmonių koncentracijos vaisius, veriantis ne tik dirbančias mases, bet ir vis žmoniją kurti naujas socialinio gyvenimo formas. Šitokia teologija, sako tas pats autorius, turėtų nurodyti kelius, kaip žmogiškoji asmenybė — tarsi sėkėjai — formuoti, kad žmogus savo darbe sugebėtų rasti savo totalinį prigimtį atitinkantį ir galutinį atbaigimą vedant užsėmimą.

M.-D. Chenu šitoje studijoje paberia daug originalių, skatinančių idėjų, bet kai kam gali kilti klausimas, ar autorius visus ten iškeltus klausimus bei problemas pakankamai giliai analizuoja teologiniame šviesoje. Skaitant susidaro spūdis, jog jam geriau vyksta filosofuoti darbo tema ir kad jo kai kurie svarstymai ar tik nebus savotiška krikščioniškoji reakcija Markso bei jo pasekėjų skelbiamas darbo filosofijos teorijas. Nežiūrint šių pastabų, jo straipsnis yra labai prasminga pradžia, paskatinimas eiti toliau ir grynai teologiškai visu plotu imtis darbo apraiškos svarstymo.

Minėti veikalai ir po jų sekę kiti autorių atsiliepimai teologiniuose žurnaluose, verčia mus pripažinti, kad anaistolis ne viskas paliesta, kad teologija galėtų pasakyti apie žmogaus darbo santykius su Dievu valia, su dieviškojo Logos sėkėjimu, su šventosios Dvasios veikimu konkreioje žmogiškosios veiklos tikrovėje. Minėtosios studijos taikiau atliko didelį darbą — jos iš pamatų išjudino visą problemų kompleksą ir išskleidė jas iš sukietusio archaiškojo kevalo ir pastatė dabarties gyvenimo švieson. Jeigu kai kam, pavyzdžiui, tema Kristus ir technika gal dar skamba keistai ir nepagarbiai, pats laikas jau ir josios imtis, tik nereikia pamiršti, kad būt nevaisinga šitoki ir panašias temas plėtoti, jei bus žinoma tikrai istorinė Kristaus. Priešingai, ši dienų konkretaus gyvenimo problematika reikalauja akis nukreipti ant laikinų Kristaus — dieviškojo Logos, amžinojo Tavo Pirmgimimo, visos žmonijos Atpirkėjo, Perkeistojo, kuris savyje nešioja kančios žaizdų žymes, kur yra atremta visa konkreti istorija ir kuriame istorija pagaliau ras savo atbaigimą, tobulumą. Šitoks žvilgis Kristaus atidarys ir darbo ir kitom panašiomis temom naujas, dar neištirtas gėles ir pabrėžiantis teologinį sklaidos prasmę.

2. *Istorijos teologija*. — Jeigu darbo teologijos pirmuosius žingsnius, kaip min ta, paskatino ypatinga gyvenamoji situacija Pranc zijoje (prisiminkim tik kunig -darbinink pastoracijos eksperimentus, j laim jimus ir nes kmes), tai istorijos teologijos, kuri savo apimtimi yra žymiai platesn , visuotinesn , pirmuosius žingsnius ženg vokiškai kalb teologai bei filosofai. Ir šioje srityje iki šiol neturime vieno vispusiškai istorijos problem nagrin jan io veikalo. Tiesa, turime eil trumpesni studij bei straipsni , pavyzdžiui, tas pats Karl Barth savo kapitaliniame dogmatikos veikale nemaža vietos skiria ir istorijos teologinei studijai ; iš kit min tini : Oskar Cullmann, Jean Daniélou, S.J., Hans Urs von Balthasar, Hugo Rahner, S.J. ir kiti¹⁰. Jie yra dav ne vien giliai užgriebianti straipsn , paskatinim tokios teologijos kryptimi kurti. Bet tai ir viskas. Šis faktas ypa stebina, nes juk ne kas kitas, o krikš ionyb savo mokslu bei gyvenimu galino istorij tinkamai vertinti ir suprasti.

Reikia pripažinti, kad krikš ioniškojoje teologijoje jau ne nuo dabar yra sutelkta eil element , kurie jai pad jo giliau pažvelgti istorijos vidin s rang , negu bet kuri istorijos filosofija iki šiol buvo padariusi. Tiktai teologijoje mes randame aiškinim apie istorinio vyksmo šaknyse slypin ias j gas, peržengian ias žmogiškiosios veiklos ribas — dievišk j ir demonišk j . Tiktai teologija sugeba patiekti tuos nelygstamus principus, pagal kuriuos ji bus teisiama ir pagal kuriuos ji pati iš dalies nuolat save teisia. Tiktai teologijoje rasime gausiausios bei patikimiausios informacijos apie žmogaus laisv s rol gyvenime, apie nuod m ir malon . Ne kas kitas, tik teologija mums patiekia autentišk žini apie sik nijusio Dievo S naus ir Jo Karalyst s centrin viet istorijos vyksme, apie Bažny i ir jos rol pasaulio istorijoje ; pagaliau tiktai teologija savo traktate *De Novissimis* iš esm s svarsto pasaulio ir jo istorijos pabaig , atskleisdama jo galutin tiksl bei prasm . Taip, šit dalyk mes nerasmine istorijos filosofijoje — tai yra teologijos nuosavyb . Ta iau ši laik žmogaus akys greit pasteb s, kad tarpe ši min t iškili j teologijoje sukaupt element yra nemaža tuš i viet , eil neatsakyt klausim . Tenka tad teologijai ir teologams iš naujo gr žti prie istorijos ir su ja surištu

¹⁰ Min tini dar šie autoriai ir j darbai : Hugo Rahner, S. J., *Grundzüge katholischer Geschichtstheologie*, žr. *Stimmen der Zeit*, 140 nr. (1947), 408-427 psl. ; Malevez L., *Deux Théologies catholiques de l'histoire*, žr. *Bijdragen*, X t., (1949); Brunner E., *Das Ewige als Zukunft und Gegenwart*, Zürichas, 1953 ; A. Delp, *Der Mensch und die Geschichte*, Colmar, 1940 ; Butterfield H., *Christianity and History*, Londonas, 1949.

klausim komplekso ir bandyti atsekti vidini ryši, kuris visk riša ir kuris gal palengvint atsakyti vis eil dabar iškylan i klausim , kitaip tariant — užpildyti tas spragas.

Pirm negu pajudinsime kelet pagrindini , teologij nukreipt , istorij lie ian i klausimii, trumpai susipažinkime su trimis naujausiais šia tema parašytais veikalais : Hans Urs von Balthasar *Theologie der Geschichte*, kurios antroji papildyta laida pasirod 1959 m., August Brunner *Geschichtlichkeit*, pasirodžiusi 1961 m. ir Jean Mouroux 1962 m. išspaudintas veikalas *Le mystère du temps*, kurio angliškasis vertimas pasirod 1964 m. vasar .

A. Brunnerio veikalas — tai daugiausia fenomenologin istorijos s vokos studija. Šio veikal gale autorius nurodo eil galimybi istorijos teologijos metodologijai kurti. Šis veikalas b t lyg tiltas tarp istorijos filosofijos ir istorijos teologijos. Šiam autoriui b dingas epistemologinis r pestis, tod l teologinio istorijos problem svarstym ia netenka ieškoti.

H. Urs von Balthasar studija, kurios antrašt , jau ir paties autoriaus žodžiais, daugiau žada, negu duoda, yra vis d lto labai originali, naujai, sugestyviai ir giliu žvalgumu pravesta istorijos interpretacija kristologijos šviesoje. Šitai aiškiai pabr žia ir ke turi pagrindini veikal skyri antrašt s : *Kristaus laikas ; Istorijos jungimas Kristaus gyvenim ; Kristaus asmuo kaip istorijos norma ; Istorija Kristaus normos takoje*. Autorius išeina iš visais amžiais Bažny ioje skelbtos, jau šv. Pauliaus nusakytos tiesos — Kristus yra žmonijos istorijos centras ir sykiu josios atbaigimas — ir patiekia eil originali teologini svarstym , išryškinan i šit ties . Jis gausiai panaudoja Šv. Rašto ištraukas, ypa dr - siais mostais skverbiasi *Apokalips s* simbolik , ir visk nuosekliai suveda Krist . Studijos pabaigoje, visk susumuodamas, Balthasaras klausia : kas gi yra tikrasis, pilnutinis istorijos subjektas (*subjectum adaequatum*), ir šis yra jo atsakymas : Kristus ir Jo Sužieduotin — Bažny ia, per kuri ir kurioje laiko t km je pamažu taps integruota visos žmonijos ir paskiro individo asmenin s mon .

Pakartotinai siskai ius ši tikrai gili Balthasaro studij , susidaro sp dis, kad tai tikrai genialus, bet vienpusiškas darbas. Gal š priekaišt nujaut ir pats autorius, nes jo veikal antrosios laidos prakalboje randame pastab , kad šis jo bandymas teologiškai vertinti istorij es s, tarsi, « žvilgsnis iš viršaus », paliek s istorijos t km je besivystan ios kasdieniškojo gyvenimo tikrov s problematik nepaliest . Po to, jis pažada kada nors ateity v l prie šios temos gr žti ir panagrini ti vis eil nauj aspekt .

Jean Mouroux, jau suspįs plaiai pagars ti Dijono seminarijos profesorius ir eil s originali knygy autorius, savo anks iau min tame veikale *Le mystere du temps* jau grynai teologiškai svarsto laiko problemas, tik jos imamos paioje plaiausioje apimtyje. Veikalas turi tris pagrindinius skyrius : Dievas ir laikas; Kristus ir laikas; Bažny ia ir laikas, ia rasime gausios medžiagos tikrajai istorijos teologijai. Panaudodamas egzistencin s teologijos metod , atsir m s gerai pagr st krikšionišk j antropologij , Mouroux sugeba labai sugestyviai pajudinti eil klausim , — ypa iai dalyje, skirtoje Kristaus santykiui su laiku, — kurie gal t b ti pad ti busimosios istorijos teologijos pagrinduose. Visas šios knygos pob dis yra daugiau skatinantis, klausimus išjudin s, kvie i s susim styti, bet paliek s daugel klausim atvir , neat-sakyt .

Kokie tad b t tie pagrindiniai klausimai, kuri pradmenys randami krikšioniškojoje teologijoje ir tik iš dalies dar buvo paliesti min t bei kit šiuo metu ta tema rašan i autori , bet vis dar laukia pagrindini studij bei išpl tojimo ? Pirmiausia reikia pasteb ti, kad medžiagos didingam istorijos teologijos pastatui prad ti yra jau pakankamai daug sutelkta — reikia tik rasti atitinkamas metodus, kurio pagalba j b t galima aptvarkyti. Kaip jau ryšium su darbo teologijos k rimo problemom pasteb jome, netoli tenueisime, jei naudosim s vien tik biblin m studijom arba tik sistematini s teologijos rankiais. Ir šiame darbe tenka pirmoje eil je atsiremti ger , realistin ir vaising filosofij .

Pasvarstykim kelet klausim . Mes žinome, kad viskas yra tiesiogin je, betarpiškoje K r jo akivaizdoje: kiekviena gyvyb s pakopa, kiekvienas skirtingas žmogaus amžius, kiekvienas naujas gyvyb s pulsavimas. Tod l, aišku, ir kiekviena istorijos epocha yra apdovanota tokia pat Dievo k rybine artuma. Dar daugiau — visi šitie reiškiniai yra taip pat, kiekvienas ypatingu b du, savitai, tiesioginiame ryšyje su sik nijusiu Dievo Žodžiu, Kristumi. Šitai yra neabejotina m s teologijos tez . Dabar atkreipkime d mes gyv j gamt . Ten mes pasteb sime, kad, — neži rint to, kad vairios išsivystymo pakopos seka viena po kitos, pasirodo naujos formos, dingsta senosios, gyvosios l stel s užima negyv j viet , — visas šis procesas atskleidžia gyvosios gamtos pagrinduose gl dint esmin s ryš , tam tikr krypt bei tikslingum . Mes pastebime, kaip kiekviena šiuo momentu egzistuojanti l stel save priima prieš tai buvusi j ir kaip tuo pat metu ji, sykiu su kitomis, tiesiasi už savo rib sekan i pakop , kaip visa šitai tiesiog rodo gyvyb s pilnatv , kuri palaiko ir skatina ši nuosta-

bi dinamik . Labai panašus vaizdas susidaro, kai pasekame Senojo Testamento aprašomą išrinktosios tautos istoriją .

Labai vairioj ir kartais gana prieštaruojančios šios tautos gyvenimo ir vystymosi tendencijos, nežiūrint viso šito, atsiskleidžia tamprus vidinis ryšys. Ta gyvybinio tęstinumo samprata ypač ryškiai ir galingai pabrėžiama Senojo Testamento pranašų žodžiuose. Žiūrint dalykus iš šito taško, kyla klausimas : ar nebūtų verta pabandyti atspėti ir visos žmonijos istorijoje panašų, jai savitą vidinį ryšį, kuris būtų panašus, sakysim, vis tolyn plaukiant, besiplečiant, bet jau nebebręžiant srovę ? Iki šiol, nors ir būdavo ne kartą pabrėžiama krikščioniškoji linearinė (priešinga nekrikščioniškai cirkuliarinei — nuolat bręžiant) istorijos samprata, niekas pagrindinai šito sitikinimo nesimėto teologiškai nagrinėti. Šio meto teologai galėtų pasinaudoti Šv. Rašto tyrinėjimais pasiektais naujaisiais laimėjimais, bet tai būtų tik paiai pradžia. Kad tinkamai būtų galima išvystyti istorijos teologiją, reikia pakartotinai, atnaujinta minties galia ir giliu samtymu pastatyti šiuo metu iškilusius ir keliamus konkretaus gyvenimo klausimus Dieviškojo Žodžio švieson, kad šitaip būtų suteikta jiems nauja perspektyva ir būtų rasti nauji atsakymai. Dabarties žmogus kaip tik neramina vienas iš pačių pagrindinių klausimų — kaip teologiškai išaiškinti istoriją, kuri šiais laikais yra suprantama jau nebe kaip vien po kito sekusi vyki grandinė, ne kaip kokia statinė milžiniška struktūra, bet kaip akivaizdžiai teleologinis fenomenas, t.y. kaip tam tikru tikslu orientuota, nębręžtamai progresyvinė, panaši gyvo organizmo augimui, vienybė. Kai kurie modernieji katalikų teologai mano, kad šitokia istorijos samprata ir ji atitinkanti teologinė studija turėtų didelę svarbą ir pavieniam asmeniui ir visai krikščioniškai bendruomenei. Pavieniam asmeniui šitaip suprastoj istorijoje būtų lengviau suprasti savo rolę ir jam pasakyt, kad jis, sijungdamas atpirktų bendruomenę ir laisvai bei nuolankiai pripažindamas savo priklausomumą nuo visumos, prisiimdamas atsakomybę už tą neapriamą praeitį, dabartį ir ateitį glaudžiant visum (t.y. pirmą pradą nuo mūsų, asmenines nuodmes, istorines nuodmes ; taip pat nešdamas savo dalį bendrąjį nuopelną gyjime, atgailoje, visuomeninio gyvenimo pastangose ...) ir aktyviai tikdamas, vildamasis bei mylindamas — atlieka savo uždavinį, prasmina savo egzistenciją . Krikščioni bendruomenei gi šitaip suprustoje istorijoje geriau paaišktų josios uždavinys suformuoti, išvystyti save — harmoningai funkcionuojant Kristaus Karūnai, kur būtų galima visiems entuziastiškai sijungti ¹¹. ¹¹

¹¹ Mintys paimtos iš viršų minėto L. Mal'jevo veikalų.

Šv. Jono Apreiškime mes randame sakini, kuris nurodo reikal atbaigti išrinkt j skai i . Šis sakiny s nereikia suprasti kiekybine prasme — tokiam dalykui neb tina istorija — bet veikiau kokybiškai, b tent taip, kad istorijai žengiant pirmyn, Dievo karalyst je b t pasiektas tam tikras atbaigimas, tam tikras tobulumo laipsnis visos tos vairyb s, to gausumo, grožio, vienyb s, esmiškumo, kuris dabar randasi išsivystymo kely. Arba dar kitaip—tas Apokalips s pranašaujamas išrinkt j skai iaus atbaigimas gal t b ti suprstas kaip tam tikra vairyb ir kokybiškai pilnas švent j skai ius, kur istorija, Apvaizdai vedant, savo galutinio atbaigimo linkme žengdama, pamažu pripildys.

Ryšium su šia galimos b simos istorijos teologijos orientacija, gali kilti klausimas, kaip šitokios teologijos r muose tur t b ti traktuojama Bažny ios istorija: ar taip pat, kaip ir visuotinoji žmonijos istorija, ar skirtingai. Šveicar teologas Jakob David si lo pradžioje kiekvien atskirai svarstyti, o paskui jau jas vidiniai surišti. Jeigu iš tikro, kaip tik jimas sako, viskas « Jam surkurta », tai galutin je s skaitoje pasaulio istorija tur t patarnauti Bažny ios istorijai. Gi Bažny ios istorijoje išoriniai pasaulin s istorijos vykiai tur t pad ti josios vidinei pl totei bei formavimuisi. Šitoji pagalba reik t suprasti taip, kad istorinis vyksmas atidaryt besivystant iai, augant iai Dievo karalystei keli kaskart platesnius ir gilesnius žmogiškosios buities sluoksnius ir pad t grei iau sik nyti pagrindin m krikš ioniškojo gyvenimo vertyb m — apreiškimui ir malonei¹².

Labai daug iki šiol yra davusi dogm evoliucijos analiz ir savo rezultatais praturtinusi kitas teologijos šakas. Nenuostabu, nes ši vidin dogm išsivystymo dinamika sudaro vien pagrindini vidin s Bažny ios istorijos pakop , kuri galina pasinerti gilesnius Bažny ios gyvyb s sluoksnius. Tad ir ši sritis netur t b simajai istorijos teologijai likti svetima. Juk mums yra žinoma, kaip istorijos b gyje išsivystydavo vairiausi pamaldumo form , kaip buvo pažadintos naujos krikš ioniškojo dvasinio gyvenimo dimensijos. Jos gal jo iškilti tik atitinkamose specifin se istorijos išsivystymo stadijose, bet kurios, iš teologinio taško ži rint, galutin je s skaitoje priklauso «pilno žmogaus subrendimo»¹³ siekian iam mistiniam Kristaus K nui — pilnutiniam Kristui — *Christus totus*.

¹² Žr. jo studij kolektyviniame rinkiny *Fragen der Theologie heute*, Einsiedeln, 1957, 560-564 psl.

¹³ *Efezie iams* 4, 13.

Šitoje perspektyvoje dabartinis laikas žmogui nebeatrodo, kad pasaulinė istorija yra priešiška šventajai atpirkimo istorijai. Savo laiku didingai nuskambėjusi šv. Augustino vizija apie dvi priešingas civitates — karalijas: žemišką ir dangišką, dabar jau atrodo, bent iš dalies, siaura ir vienašališka. Nekalbant jau apie pavojų ši dvi «karalys» priešpastatyme žvelgti konkrečius, politiškai arba kitomis spalvomis nudažytus Bažnyčios ir valstybės santykių pavidalus, jau pati intencija pavaizduoti žemišką žmogaus gyvenimą lyg kokią areną, kurioje nuolat pasirodo ir vis pranyksta tarpusavyje bekovojančios jėgos, yra per siaura. Tais laikais, kada gyveno ir kūrė šv. Augustinas, dar buvo svetimata, dabar veiktis priimta, istorijos samprata, kuri visame laiko vyksme mato ne kokią masyvinę struktūrą, susidedančią iš pakartotinai vis ateinančių ir išeinančių atletų, gladiatorių, veikėjų, vadų, karalių, bet žvelgia daug giliau ir atskleidžia tam tikrą vidinį visų ryšių bei priežastingumą, savygų gilias prasmes nešant gyvenimo judėjimą. Jau vien šie būdingi aplinkybės ir vairios iš mokyklos suolo atsineštos istorijos su vokais, nes moningai užblokavusios daugelio kurybinę žvilgsnį tikresnę istorijos supratimą šaukiasi istorijos teologijos.

Kas darytina? Išėitietis tašku, manome, tokiai teologijai galėtų tiktis šv. Pauliaus mokslas apie Bažnyčią, kaip Mistinį Kristaus Karaliumą¹⁴. Bet jei norime, kad visos tos gilios kvėpuojančios Tautų Apaštalo mintys mums kalbėtų gyva, dabartinis laikas suprantama kalba, reikia paryškinti jo Mistinio Karaliumo sampratą. Jis reikia suprasti ne statiškai, t.y. kaip kokią didžią prasmę, savybų vairias funkcijas turinčią didingą vienybę, milžinišką struktūrą, kurioje viskas vienu metu vyksta ir tobulai funkcionuoja, vis energingai priimdama iš to Karaliumo galvos — Kristaus. Šiems laikams būtis daug suprantamesnis ir artimesnis Mistinio Kristaus Karaliumo vaizdis, jei jis suprustume ir pristatytume kaip per vis pasaulio laiką išsitiesiantį, nuolat augantį ir tobulėjantį organizmą, kuriam per vairias brendimo pakopas kylant, augant ir tobulėjant, pamažu išryškėja tam tikra visų šio organizmo apvaldanti ir tikslą vedanti entelechija¹⁵. Šitaip suprantama Gyvojo Kris-

¹⁴ Ši tiesa aiškiai nusakyta sekančiuose tekstuose: *1 Korintiejiams* 12; *Efeziejiams* 4, 11-16 ir *Kolosiejiams* 2, 19.

¹⁵ Šis vartojamas šis aristotelinis terminas, kur jis, kaip žinia, pavartojo savo svarstymuose apie gyvybę ir sielą. Šis terminas vis dažniau pradedamas naudoti ir modernioji filosofija stumtuose, nes jis savyje talpina sykiu ir formalinį ir finalinį-teleologinį priežastingumą ir kaip toks yra labai parankus moderniosios biologijos teoretikų susikalbėjimo rankis.

taus k no *entelechi*ja atskleidžia šio meto tiriamiam žvilgsniui Bažnyios realio egzistencij istorijoje — tai istorijoje besivystanti ir pačiuose savo b ties pagrinduose gyvam organizmui analogiška vienyb . Teologijai lieka tik ši slaptin j *entelechi*j interpretuoti, atsiremiant Apreiškimo šaltinius, ir b tent taip, kad b t pabr žta, jog ne vien tik pa i Bažny i — gyv Mistini Kristaus K n , bet ir vis istorijos proces formuojanti, tikslingai atbaigimo kryptimi vedanti formalin ir finalin priežastis yra ne kas kita, kaip sik nijimo paslaptis. Visas tad šis kolosalinis pasaulio istorijos procesas šios paslapties perspektyvoje, yra ne kas kita, kaip Malon atremtas laipsniškas visos sukurtos realybės atpirkimas, skaidrijimas, ved s antgamtin , dievišk j gyvyb s pilnyb . Šitaip vitališkai interpretuodama ir gyvai pristatydama šventosios ir pasaulin s (profanin s) istorijos vyksm , teologija, manau, sugeb t kalb ti prasmingai ir patraukliai, jai tur t sektis suaktualinti visas tas tiesas, kuriomis buvo tik tik ta, bet retai gyventa, gal pavykt dabarties žmogui parodyti, kad visa religin tikrov , anglišk posak panaudojant, ir dabar dar *«make sense»*, t.y., n ra praradusi aktualumo, prasmingumo.

Viena pastab l . Kad šita nauja kryptimi pasinešusi istorijos teologija neišsivystyt per daug nat ral , nerealistišk optimizm (panaš H gelio istorijos samprat), ji netur t niekad iš aki išleisti Apreiškimo mokslo apie eschatologij , kur labai aiškiai yra pabr žta, kad pasaulio pabaigoje šalia progreso, christianizacijos laim jim , bus taip pat ir didelis skai ius atpuolusi , kad pasaulio pabaigoje vyks kataklizmin kova vairi , net pa i savo išsivystymo virš n pasiekusi pasaulio j g , netgi patys išrinktieji bus gundomi¹⁶. Taigi, istorijos teologija turi parodyti, kad Kristaus K no augimo procesas istorijoje reikia suprasti pirmoje eil je ne išoriniai ekstensyvine, bet vidiniai intensyvin prasme, t.y. taip, kad joje visa kas laimima, pasiekiami, visas progresas yra Dievo malon s laim jimas, malon s, kuri nugali Kryžiaus bej giškume. Šitoks realistinis žvilgsnis neleis išbujoti klaidingam triumfalizmui, nerealistinei svajonei apie krikš ionyb s pergal ir josios viešpatavim žmogaus sukurtajame moksle, etikoje, apie vis žmonij laipsniškai apr piant atsivertimo proces ir t.t. Jeigu vis d lto mes turime teis kalb ti apie krikš ionyb s progres istorijoje, tai j reikia suprasti ne taip, kad visos gyvenimo s lygos, visi susigrupavimai, socialin s strukt ros ir t.t. taps teisingesn s, žmon s vis laimingesni, visa žmonija giliau ti-

¹⁶ *Mato* 24, 23 ir toliau.

kinti ... bet gal tiksliau šitaip, kad per tik jį, vilti ir atngamtin
meil krikščioniškoji realyb pasieks, jeigu ir ne absoliuiai visuose,
bet tam tikrame skaičiuje asmenų (pavyzdžiui, šventųjų tarpe),
vis naujai tobulėjimo, atbaigimo pakopas.

Dar viena pastaba. Kada sakoma (pavyzdžiui, Balthasaro studijoje), kad pasaulio istorija savo aukščiausi taškai pasiekė
ne pradžioje, bet viduryje — Kristaus sėjimo ir atpirkimo
akcijoje — tai šitai reikia suprasti, kad tame buvo pasiektas aukš-
čiausias istorijos proceso tobulumo taškas, kad tuo lemtingu vy-
kiu istorijos linkmė buvo galutinai apspręsta, suteiktas jai naujas
turinys, bet kurio galutinio išsivystymo reikia laukti galutinio
pasaulio teismo dieną, kad sėjimo ir atpirkimo procesas galu-
tinai pasibaigs tik tada, kada šventųjų skaičius, t.y. Mistinis Kris-
taus Kūno sudaranieji, auganieji ir betobulieji — bus atbaigtas,
kada, šv. Pauliaus žodžiais, visas šis istorijoje augantis kūnas taps
« *totus Christus, caput et corpus* »¹⁷.

Iš viso, kas čia buvo pasakyta, gal susidarys spėjimas, kad tai
tik *pria desideria* — svajonės. Tačiau iš to, kas jau padaryta ir
vairių naujų galimybių, kurios galbūt iš šių pastangų bent kiek
paaiškinti, jau yra pakankamai pagrindo su realistišku lūkesčiu
tikėtis visapusiškos, plačios ir patrauklios istorijos teologijos pasi-
rodymo. Istorinis mūsų dabar jau visur yra pabudęs. Netur-
tame krikščioniškoji teologija delsti, bet tuoj imtis darbo —
ant apreikštosios tiesos pagrindą tvirtai stovinti, bet nuolat
pasilikdama atvira, konkreti, gyvenimiška, ji turi gyvenamojo
laiko žmogui atskleisti jo paties konkrečios istorijos paslaptį.

Kiek ilgiau sustoj prie darbo ir istorijos teologijos problemų,
nors trumpai sustokime prie kitą konkrečiau žmogiškojo gyvenimo
srities, kurios taip pat jau pradėtos teologiškai nagrinėti ir kurios
laukia didesnio teologinio dėmesio.

3. Mirties teologija. — Šios temos, berods, pirmasis mūsų Kari
Rahner, S.J. Pirmieji jo bandymai svarstyti mirties problemą teo-
logijos šviesoje pasirodė prieš 15 metų. Tai buvo gana schema-
tiškas straipsnis, tilpęs viename sudėtiname veikalė, pavadintame
Synopsis: Studien aus Medizin und Naturwissenschaft, 1949 me-
tais. Reikia manyti, kad K. Rahner, jau senokai mirties tema
būsimas, tarp kitų, bus šitai daryti paskatinami ir jo buvęs
filosofijos profesorius Martin Heidegger, kurio filosofiniuose raš-
tuose mirties tema labai dažnai visų jo minties tikslas.

¹⁷ *Kolosiejiams* 1 skyrius.

Penkeriems metams praslinkus po ano pirmojo straipsnio, Karl Rahner jau paskelbia išsamesnį tuo pačiu klausimu studiją¹⁸, kurioje jau galime matyti mirties problematiką, pastatytą teologiniame perspektyvoje ir susipažinti su autoriaus šios temos mirties teologijos metmenimis. Pagaliau, 1958 m. serijoje *Quaestiones Disputatae* tas pats Karl Rahner jau duoda pilnos apimties veikalą, pavadinant *Zur Theologie des Todes*. Toliau, mirties tema teologiniu žvilgsniu yra rašoma taip pat Edward Schillebeeckx, O. P.¹⁹. Šiėdu autoriai klausimą svarsto labai panašiai. Trumpai susipažinkime su jų mintimis ir sugestijomis bei simajai mirties teologijai.

Karl Rahner savo analizę pradeda pirma apžvelgdamas, kaip šiuo klausimu randame Apreiškimo šaltiniuose ir Bažnyčios mokyme. Visi posakiai, suformuluotos tiesos mums parodo, kad mirtis yra visuotina, neišvengiama, kad mirtis yra žmogaus nuodėmės pasekmė, kad mirties metu vyksta atsiskyrimas sielos nuo kūno, kad po to seka dalinis teismas, o paruzijoje — kūno prisikilimas, sielos susivienijimas su kūnu ir pagaliau galutinis teismas. Visos šios tiesos, pastebi Rahner, tačiau savaime dar neat-sako visam eil moderniojo gyvenimo keliam klausimui!. Užtat, jo manymu, yra būtina nauja teologinė refleksija, atremta sveiką realistinę filosofiją, kad iš tiesų apreikštą tiesą bei sitikinimą būtų galima susidaryti vieningą ir prasmingą mirties — tos labiausiai ir asmeniškiausiai žmogelio ianios realybės — vaizdą. Rahneris tada ir patiekia keletą originalių žvalgų šita kryptimi. Išėidamas iš savo naujai permąstytos ir suformuotos teologinės antropologijos, autorius sukcentruoja tas savo originalias refleksijas du židinius: pat mirties faktą — tai momentą, kada siela, kaip tikėjimas mus moko, atsiskiria nuo kūno, ir tai būklė, kurion patenka atsiskyrusi nuo kūno siela, bei jos tolimesnio egzistavimo būdą, t.y. tarp tarp mirties momento ir galutinio prisikilimo.

Šio referato rmai neleidžia plačiau sustoti ir pristatyti visos Rahner mąstymo eigos. Šia paduosime tik jo išvadas: kiekvienas žmogus miršta savo asmenišką mirtį; tai nėra mechaniškas gyvybės silo nutraukimas, bet giliai vis žmogaus egzistencijai asmeniškai sukremis vykis, kurio metu žmogus daro galutinį, laisvą pasirinkimą. Todėl mirtis, pabrėžia autorius, tampa žmogaus vispusiško, t.y. kūno ir sielos, išsivystymo viršūnė. Šitos

¹⁸ Karl Rahner, *Zur Theologie des Todes*, žr. *Zeitschrift für katholische Theologie*, LXXIX (1957), 1-44 psl.

¹⁹ Jo studijos angliškasis vertimas *The Death of a Christian*, atspausdintas knygoje *The Layman in the Church and other Essays*, New Yorkas 1963.

išvados, kaip matome, pabrėžia ne tiek negatyvų, kiek pozityvų mirties aspektą. Juk pats atsiskyrimo kuo nuo sielos faktas nėra žmogaus būties natūralus, todėl sukonzentruoti žvilgsnią šį atsiskyrimo faktą nėra prasminga, nes nieko daug nepasako. Antrajame refleksijų židinyje mes randame Rahner bandymą filosofiskai ir teologiškai spręsti kuo nuo atsiskyrusios sielos tolimesnį egzistencijos būdo klausimą. Šitose refleksijose Rahner yra tikrai originalus, tikras pirmas. Jis nuosekliai persvarsto ir papildo aristotelinio-tomistinio hilemorfizmo principus. Sielos santykis su kūnu, sako jis, analogiškai išreiškia tų dinaminį santykį, kuris yra tarp dvasios ir medžiagos. Šis santykis pirmoje eilėje yra dinaminis vidinis tarpusavio atvirumas išraiška. Žmogaus siela, jau pačioje žmogiškojo individo gyvybės pradžioje sueina tam tikrą santykį su medžiaga — tiek, kiek kūnas yra medžiaginio pasaulio dalis — bet šis sielos esminis ryšys bei atvirumas kūnui neišvengiamai tuo pat metu ir apriboja josios atvirumą medžiaginei visatai, nes sielos santykiai su medžiaga galimi ne bet kokie, bet tik *šito* asmens, pavyzdžiui, Petro, Jokūbo, Onos ir t.t., individualiniai, taigi savaime apibrėžti, riboti. Po mirties tačiau šis principinis sielos atvirumas medžiagai, tarsi, išsilaisvina iš buvusio individualinio ribotumo, tampa laisva. Kadangi tik jimas mus moko, kad siela paruzijoje susijungus su kūnu, nors ir nepasako, kaip ir su koku kūnu, tai, nuosekliai galvojant, sako Rahner, ir po mirties toji buvusioji sielos atvirumas kūnui negali visiškai pranykti, o kadangi siela po mirties pereina būklę, kurioje josios nebevaržo nei laiko, nei erdvės apribojimai, nors ir pasilieka toji esminis atvirumas, tai tenka daryti išvadą, kad po mirties žmogaus siela patenka tokią būklę, kurioje ji laisvai atsiveria visai medžiaginis realybės visuomenei. Ši išvada leidžia jam geriau suprasti ir susidaryti tam tikrą vaizdą, kuris neš naujos šviesos suprasti sielos susijungimo su kūnu, galutinio prisiklimumo faktą pasaulio pabaigoje.

Kalbant apie Karl Rahner studijas ir klausiant, kiek ir kaip jis pasitarnauja mūsų intencijai panagrinėti gyvenamosios tikrovės teologijos galimybes, reikia pasakyti, kad jis su moningai tokios intencijos vedamas ir tyrė šį taip svarbią mirties problemą. Mirtis yra žmogui nepaprastai realus, jį asmeniškai ir neišvengiamai liečiantis faktas. Visa žmogaus būties baimingai klausia: nejaugi viskas pasibaigs, nejaugi aš visiškai pranyksiu? Aišku, tikinčiajam atsakymu bus patiekta daug katekizminių formulių, abstrakti bendrybių, asketinių patarimų ir panašių dalykų. Yra daug žmonių, kuriems to pilnai pakaks, kuriems stiprus tikėjimo aktas bus pakankamas ramstis su pasitikėjimu žengti gyvenimu ir pasitikėti

mirt . Ta iau moderniojo žmogaus mintis yra nerami, jis trokšta konkretaus, ji vis pagaunan io ir patenkinan io atsakymo. Mirties teologija to kaip tik ir tur t siekti. Iki šiol parodytas gyvas susidom jimas Rahner veikalu ne tik katalik , bet ir kitaip tikin i j ir net, taip vadinam j , agnostik sluoksniuose rodo, kad šita kryptimi vedama teologin refleksija yra prasminga, randa atgarsi ir skatina tolimesniems ieškojimams šioje srityje. Mintis, kad tarp žmogaus gyvenimo pradžios momento ir galutinio prisik limo yra konkretus, nenutraukiamas t stinumas, tikras vis tobulesn m pakopom atbaigimo virš n kyl s gyvybinis procesas, kuriame mirtis yra, tiesa, neišvengiamas momentas, bet ne sunaikinimo, žuvimo, o pozityviai perkei iantis, nauj , tobulesn , visuotinesn atviryb kuri s momentas — visai skirtingon perspektyvon pastato žmog ir jo likim . Šitaip ži r damas mirt , žmogus gal s lengviau j priimti ir netgi josios laukti, nes ji bus jam jau nebe «visko žuvimas», bet s moningas ir viltingas sijungimas ton naujon, nors ir nežinomon, atviryb n vienaip ar kitaip, pagal asmenišk ir laisv apsisprendim , atlikt šiame gyvenime.

4. Ly i teologija. Jeigu darbo, istorijos ir mirties teologijos srityje, kaip pasteb jome, yra padaryti vos keli pirmieji žingsniai ir pilnos, visk apiman ios studijos iki šiol dar tais klausimais neturime, tai ly i klausimu literat ra yra daug negausesn . Neži rint ta iau to, ypa pastaraisiais metais spaudoje ir akademinuose sluoksniuose vykusios diskusijos ver ia teologus nedelsiant iš naujo perm styti vis su vedybiniu gyvenimu surišt klausim kompleks . Vatikano II sekan ioje sesijoje, tikimasi, bus šitai iš pagrind svarstoma. Ne tik kai kurie praktiški, ant socialini ir moral s d sni ribos sisi bav klausimai, bet ir žymiai pla iau išsitiesi ly i teologijos klausimai šaukiasi modernios praktin sj j teologijos.

Katalik Bažny ios teologai, ypa šiuo metu, pasijuto nejaukiai, kai juos, ypa moralistus, dabar nukreiptos klausian iai vis akys : k jie turi pasakyti šituo taip jautriu ir aktualiu klausimu ? Katalikai pasaulie iai susir pin laukia direktyv , paaiškinimo. Dabar nebepakanka guosti bendryb mis, kartojant katekizme išmoktus principus. Yra labai daug šeimos gyvenim gyvenan i tikin i j , kurie nuoširdžiai trokšta likti ištikimi moraliniams principams, bet sykiu yra sipareigoj gyventi real šeimos gyvenim , kuriame — atsidadavusios meil s spektre — integralin dal sudaro ir fizin ly i santyki pus . Visi, veik vienbalsiai, apgaillestauja, kad iki šiol mes katalikai dar neturime pilnutiniai su-

formuotos krikščioniškosios antropologijos, kuri padėtų teologams naujai vis lygi santyki problem perm styti.

Pasidairius po pastarųjų penkeri metų gy pasirodžiusias moralines teologijos klausimais paskelbtas knygas, rasime gal trejet ar ketvertą knygų, kurios prie šio klausimo jau artinasi iš naujo taško. Paminėti reikėtų Bernard Häring paskelbtus darbus bei straipsnius teologiniuose spaudoje, jo, kaip Vatikano II eksperto, pasakytas kelias kalbas Europoje ir šiaurės Atlanto; dar reikia išskirti Gregorianum universiteto prof. J. Fuchs S. J. veikalus bei straipsnius seksualines moralines klausimus; gi šia Amerikoje dujų moralistai, J. C. Ford ir G. Kelly moralines teologijos veikalų serijos II-juose tomuose skiria minėtiems klausimams. Visi šie minėti darbai ir keletas kitų vokiečių bei prancūzų kalba pasirodžiusi veikalai, iki šiol dar nebandyti iš esmės ir visuopliu studijuoti ir teologiškai interpretuoti lygi problemos. Visi anie minėti darbai yra, tarsi, papildymas, pagerinimas, pritaikymas šiems laikams vieno tradicines moralines teologijos skyriaus *De sexto praecepto*, nors jie, ypač Häring, Fuchs ir F. X. Arnold savo straipsniuose nurodo reikalą kurti atskiros lygi teologijos ir duoda keletą praktiškų sugestijų. Jeigu galima išskirti vieną knygą, kuri specialiai lygi santyki problematik pristato teologijos šviesoje ir dabartini laikų žmogaus minčiai artimu būdu, tai būtų 1964 m. vasarą ir vėlyvą *Quaestiones Disputatae* serijoje pasirodžiusi Leonhard M. Weber *Mysterium Magnum*. Žinomas šveicar moralistas šiame veikale, kur sudaro trys pagrindinės dalys: moterystės prigimtis; krikščioniškoji asmeninio lytiškumo samprata; nevedusiųjų būklė ir mergystė, naujai prieina prie žinomųjų problemų, daugiau keldamas klausimus, negu juos atsakydamas. Ypač dvasios vertas yra antrasis knygos skyrius.

Minėti autoriai darbai yra tik pradžia, jie geriausiai atveju galima laikyti tik « statybine medžiaga » būsimajai krikščioniškajai lygi teologijai. Jeigu mes mesime trumpą žvilgsnį minėtiuosius veikalus, tai ir jų pagrindines mintis galėtume sugrupuoti du pagrindinius židinius. Vienas susibūga mintys, svarstymai, liečiant žmogaus prigimtį, josios dvasinius ir visą eilę klausimų, liečiančių *lex naturae* modernią problematiką. Antrajame židinyje koncentruojasi diskusijos apie paties lytinio akto esmę, prasmę, simbolizmą ir t.t., Prigimties statymo klausimas yra vienas tų didžiųjų kryžių, kurio katalikų Bažnyčia negali paprastu būdu atmesti, ignoruoti nepaneigiant pačią savąs arba visiškai prarandant pagrindą po kojomis, bet, iš kitos pusės, *lex naturae* prasminimui, apgy-

nimui moderniojo žmogaus klausian iai, neramiai min iai nepakanka vien tik kartoti jau daug kart gird tas abstrak ias rodyt formules. Reikia nedelsiant iš naujo perm styti, surasti gyv , konkret ryš su realybe ir suprantamai bei akivaizdžiai parodyti *lex naturae* b tinum . Antrajam židinyje susispieit klausimai yra nemažiau aktual s už *lex naturae* problem . Kai kurie min - t j autori ir eil pasaulie i intelektual , gyvenan i pavyzdin - g krikš ioniškos šeimos gyvenim , tarp kitko, pavyzdžiui, klausia : kod l iki šiol moralist nuolat b davo pabr žiama ir kartojama lytinio akto ir valgytmo analogija ? Juk, sako, šitaip lyginant vis žmogaus b t giliai sukren iant ir gyvyb perteikiant akt su savo esme visai neasmeniniu, biologiškai gyvyb palaikan iu, valgytmo aktu, tarpasmeniniai, pa ias žmogaus b ties gelmes siekiantieji ly i santykiai es subanalinami, nustumiami periferij , išimami iš žmogiškosios sferos ir nusviedžiami gyvulin pakop . Si loma tad perm styti ir gr žti atgal prie šv. Pauliaus mokymo, kuris moteryst s vienyb je mato Kristaus ir jo Bažny ios intymios vienyb s sakrament . Iš šito taško ži rint, tad ir klausiamo, ar neb t tiksliau lytin akt ži r ti kaip simbol , svarstyti j sakramentin je tikrov je. sik nijimo paslapties perpektyvoje, akyliai siskai ius Švent j Rašt , dalykai gys naujos šviesos, mums paaišk s gilesn šv. Pauliaus išryškintoji — aišku, šv. Dvasios kv ptoji — Kristaus mokslo dalis, lie ianti vyro ir moters santykius bei j prasm atpirktojoje Dievo vaik bendruomen je.

Šiais klausimais ia tik užsimeiname. Daug naujo tenka laukti iš tolimesni j Vatikano II nutarim šituo ir kitais moderniojo pasaulio situacijoje iškilusiais klausimais. Teologai tur t b ti atviri ir šiems klausimams, jeigu jie dar nori k nors duoti ir b ti išgirsti šio meto žmogaus. B dingai Leonhard M. Weber yra pavadin s savo anks iau min t j veikal *Mysterium Magnum*. Bet faktas, kad visi tik k min tieji klausimai yra pilni paslap i , netur t m s atbaidyti ir skatinti pagarbiai su tam tikra rezignacija nuo j nusiisukti. Visai priešingai — *mysterium* visa savo esme juk yra mint žadin s, skatinantis veiksnys, kvie i s ieškoti rakto tos paslapties gelmes.

5. *Kitos problemas*. — Ryšium su jau paliestomis konkre - taus gyvenimo problemomis, kurios laukia papildyto teologinio interpretavimo, galima b t pamin ti dar vis eil kit . Viena iš pa i jautriausi , iki šiol dar galutinio viešo pasisakymo ir nuosprendžio iš Vatikano II susirinkimo t v tebelaukianti problema yra žmogaus laisv s problema. Nors ji sena, kaip ir pats

žmogus, nors ji nuostabiai gražiai savo principuose jau aptarta Apreiškimo šaltiniuose, kur kalbama apie Dievo vaikų laisvę, tačiau konkrečiau gyvenime, anaipatol, dar toli iki šios taip krikščionių bei esmingos idėjos vykdymo.

Aišku, žmogaus laisvę idėja labai pamažu brendo istorijoje. Trumpas žvilgsnis Vakarų Europos kultūros istorijai mums pakankamai aiškiai parodys, kad laisvę samprata, kuri mes šiandien laikome savaime suprantamu dalyku, ypač Amerikoje, yra, palyginti, gana jaunutė. Stebinti patvirtina istorija, mes taip pat pastebime, kad laisvę raidai impulsas buvo duotas ne krikščionių sluoksniams bei sambiurams, ne krikščioniškosios pasaulio kultūros asmenims, bet iš kitų šaltinių, kad Bažnyčios gyvenimas, ypač praeitame šimtetyje, sudarė visą besivejančią ir nuolat pavilujančią vieneto spindulį. Juk mes šio Kristaus Bažnyčioje turime tiek daug turtų, mes turime paties Atpirkėjo paliktą mums gausią gėrybę, kurias mes, atrodo, lyg lengvai automatiškai paveldėtume auksą, niekad pilnai nevertiname, kol kiti savo gana ribotomis priemonėmis stengiasi nešti gerą konkretų gyvenimą. Tada mes vejamės, skubiai atidarome turtą džiaugsmo... o gyvenimas lekia nesulaikomai pirmyn. Žinoma, ilgus amžius brendusi Bažnyčios išmintis mato ir pastebi, kad laisvę šiais išjudintomis masėmis, entuziazmo apakintomis, praranda kryptį, pasiklysta ir lengvai pasiduoda vedamos pirmo pasitaikiusio ryžtingo vado. Tačiau, šitai besprendžiant ir teisią istorinius vykius, mes nepajuntam, kad liekam užpakalyje ir konkrečios gyvenimo realybės srovę pamažu aplenkiami, išskiriami, nors mūsų rankos pilnos turtų, nors mes tebelaikome rankose ateities tikrąjį kelią nušviečiant Tiesos švyturį...

Dabar jau ne vienas akylesnis teologas bei krikščioniškosios minties krybingesnis atstovas, pajutęs dabartinę situaciją išsiskirti iš dvasinės rungtynės — tarsi, tarsi šv. Pauliaus vaizdžiai nusakytas gimtadienis — pradėjo budinti snaudžiančią teologiją, ir tuo būdu netiesiogiai ir patį Bažnyčios kūrėją, nedelsiant pasisakyti. Pasisakyti laisvę klausimu dabar ypač aktualu ir neatidėliojama pareiga. Galime tad suprasti, kodėl Brugge vyskupo Emile Joseph De Smedt Vatikano II antrosios sesijos metu pasakytoji laisvę klausimu kalba susilaukė ne vien tik susirinkusiųjų entuziastiško pritarimo, bet plačiai nuskambėjo visame pasaulyje, nešdama naujos vilties virpėjimą.

Žmogaus laisvę teologijos klausimais iki šiol daugiausia yra rašę amerikietis žurnalistas T. John Curtney Murray. Yra dar keletas pavienių trumpesnių straipsnių pasirodę teologiniuose žurnaluose,

bet ir šioje srityje plat s, daug nuostabi galimybi žad laukai dirvonoija ir laukia sistemingo bei vispusiško teologinio nagrin - jimo. Reikia laukti, kad Vatikano II nutarimai suteiks paska - tinimo. Kad šituo keliu jau daug užsimota, rodo 1965 m. pradžioje prad ta vis teologijos lauk apimanti kny g serija, pavadinta *Concilium*, kurios numatoma išleisti 50 tom ir kurioje bendradar - biauja visi žymiausiai ši laik katalik teologai bei skripturistai.

Pasaulie i teologijos šiame referate neliesime. Ji yra jau gero - kai pla iai išjudinta ir jai jau duota aiški linkm Vatikano II tre iosios sesijos gale paskelbtoje konstitucijoje apie Bažny ios esm . Be pagrindinio, iki šiol stambiausio bei išsamiausio T. Yves Congar, O. P. veikalo *Jalons pour une théologie du laïcat* pirm kart pasirodžiusio 1951 m., dabar jau turime net keliasdešimt didesni ar mažesni studij . J takoje, be abejo, subrendo ir min toje konstitucijoje glaustas vienas skyrius, specialiai skirtas pasaulie i vietai Bažny ioje ²⁰.

III. Baigiamosios past abos

Metant žvilgsn šio referato paliest teologini problem lauk , mes matome, kad žemiškosios konkre ios realyb s teologijos pirmieji žingsniai bei pastangos sudaro dal platesn s apimties apaštalavimo už viso pasaulio, visos sukurtosios tikrov s laim - jim . Tai yra, tarsi, rungty n s, kurias visu plo iu bei gyliu, ypa po Vatikano II, yra sijungusi Bažny ia. Šiame apaštala - vime b tina, kad Bažny ia traktuot pasaul su visa jo daugia - sluoksne realybe rimtai ir pagarbiai ir, aišku, tokio pat atsakymo laukt iš pasaulio. Jeigu šitokioje dvasioje bus ieškoma kelio dialog , tai bus išvengta iš vienos pus s perd tai spiritualistinio doketizmo, monofizitizmo ir kit praeityje pasitaikiusi klaid , t.y. klaidos, kuri beatodairiškai paniekina konkre ios realyb s nuostab turtingum ir vert ; iš kitos gi pus s — bus išvengta perd to racionalistinio nestorianizmo bei deizmo, kuris siekia t nuostabi daugiasluoksn sukurt j realyb — t mysterium — sekuliarizuoti²¹.

²⁰ D mesio verti šie veikalai : F. X. Arnold, *Glaubensverkündigung und Glaubensgemeinschaft*, 1955 ; L. Hofmann, *Der Laie in der Kirche, seine Sendung, seine Rechte*, Trier, 1955 (šiame veikle bendradarbiauja ir O. Semmler) ; Karl Raiser ; *Schriften zur Theologie* II ir III tomuose ta tema parašytos studijos ; P. Glorieux, *Le laïc dans l'Église*, Paryžius, 1960.

²¹ Jakob David min i parafraz , žr. jo studij kolektyviniam leidiny *Fragen der Theologie heute*, Einsiedeln 1957, 565 psl.

Kad šis neeilinio masto uždavinys pasisekt, būtina, kaip jau anksčiau pastebėjau, tamprus filosofijos ir teologijos bedradarbiavimas. « Nefilosofiška teologija būtų bloga teologija, o bloga teologija ne stengia atlikti savo būtiną, jai specifiškai pavestą uždavinį — Apreiškimo interpretacijos »²².

Ne vienam gali kilti klausimas: kur visoje teologijos sistemoje (geriau sakant — teologinio mąstymo pilnumoje) tektų rikiuoti šitokią konkrečios realybės klausimą nagrinįjant teologijai, juk jai vienai savarankiškai, tarsi, atskiram ir nepriklausomam organizmui vystytis būtų visai nenatūralu ir reikštų tiesiog paneigimą tos organiškų vienybės, kurios ji kaip tik ir siekia. Kari Rahner jau pradžioje minėdamas savo teologinį studijų *Schriften zur Theologie* pirmame tome patiektose būsimos integralinės teologijos metmenyse visus anksčiau paliestus ir panašius teologinius klausimus vadina vienu praktinės teologijos vardu. Jo sugestijas palaiko ir kiti žymesnieji teologai, kaip Hans Urs von Balthasar²³, Edward Schillebeeckx ir kiti. Minėti *Concilium* serija kaip tik ir yra suskirstyta 10 pagrindiniams skyriams, kurių vienas pats stambiausias, liečiamasis — paliestus klausimus, pavadintas *Praktinės Teologijos* skyriumi ir jo vyriausiuoju redaktoriumi yra tas pats Karl Rahner, S.J.

Baigiant dar vieną pastabą. Nežiūrint viso konkrečios kasdieninės realybės teologijos reikalo ir josios išskilimo priekš, ypač šiais laikais, būtų klaida lengvai ranka numoti ir nuošaliai palikti sistematinę, grynąjį dogmatinį teologiją. Priešingai, iškeltas šios praktiškosios teologijos išplėtojimo reikalas dar labiau pabrėžia naujos, viską apimančios integralinės teologijos būtinumą. Jai norėjau užsiminti apie vieną labai domų šiuo klausimu straipsnį²⁴. Jo autorius John Thornhill, S.M. apgailestauja, kad moderni teologų tarpe yra susidariusi tendencija nusisukti nuo sistematinės teologijos, ją paniekinti kaip negyvenimišką abstrakciją bei teologinį schemų balastą, ir vieton jos raginti koncentruotis prie biblinių bei patristinių studijų, jose ieškant atsako dabar Bažnyčios gyvenime išskylančioms konkrečioms problemoms. Šito autoriaus nuomone, tokia tendencija neišvengiamai vėdinti kraštuti-

²² Žr. Karl Rahner, *Philosophy and Theology*, žr. *Theology Digest*, XII, 1964, 121 psl.

²³ Jis yra užsiminęs visiškai naują teologinį veikalą serijai leisti, būtent, išeidamas iš estetinio taško — būties kaip grožio (*Herrlichkeit*) spindėjimo.

²⁴ John Thornhill, S.M., *Towards an Integral Theology*, žr. *Theological Studies*, 24 (1963), 264-277 psl.

num . Tod l jis si lo pasvarstyti, ar neb t galima projektuoti nauja integralin teologija, suskirstant j , panašiai Maritain si - lom filosofin s minties strukt r , tris sluoksnius: pozityvin teologij , kurion eit biblin s bei patristin s studijos; sistematn teologij ir praktin — pastoralin teologij . Visos šios trys dalys — pakopos ar sluoksniai — tur t sudaryti organišk vienum , b tent taip, kad pozityvin je dalyje b t pirmoje eil je siekiama susipažinti su pozityviai apreikštomis tiesomis, j terminais, iš kuri b t atskleidžiama atperkamojo vykio (*Heilsgeschehen*) vidinis d sningumas; toliau — sistematn je daly b t siekiama suprasti t apreikšt ties giliausi prasm , niekad neprarandant to vidinio ryšio, kuris visk jungia su giliausiai suprasta realyb s visuma; pagaliau, pastoralin je dalyje b t siekiama išaiškinti krikš ioniš k ties paslaptis j praktinio realizavimo kontekste. Kaip matome, ir šito autoriaus mintys beveik sutampa ir rodo ta pa ia kryptimi, kuri kiek anks iau jau nurod Karl Rahner. Šis integralin s teologijos reikalas tad jau yra tap s veik visuotiniu šauksmu, jis yra pagr stas. Lieka tik, atsir mus sveikos filosofin s antropologijos pagrindus — ia jau b t neatid liojamas uždavinys ir krikš ionims filosofams tuoj imtis darbo ir savo studij vaisiais pasidalinti su teologais — toki integralin teologij sujungtomis j gomis kurti.

Suvedant ia patiekt min i gijas, galime pasakyti, kad gyvenamosios tikrov s teologijos uždavinys yra dvigubas : pad ti Bažny iai sueiti vaising dialog su spar iai evoliucionuojan iu pasauliu, kad tose variose fermentacijose, naujai atsirandaniose situacijose, ji gal t atpažinti paslaptng Šventosios Dvasios veikim ir vedim Kristaus pažad t ja kryptimi: *ut vitam habeant et abundantius habeant*²⁵, t.y. dieviškosios gyvyb s augimo josios nari tarpe; antra — kad šios teologijos pagalba b t galima viso to daugiasluoksnio pasaulio fermentacijos proceso pagrinduose pamatyti Apvaizdos vedim galutin visos žemiškosios tikrov s atbaigim — *consummatio*. K gi ši *consummatio* reiškia, jei ne tai, kad visas šis Dievo sukurtasis pasaulis, perkeistas paskutini j dien , paruzijoje, lyg nunok s vaisius, atsiduos visiškam Kristaus - Atpirk jo vadovavimui, o sik nij s Žodis tada gr žins T vo rankas vis savo taut ir karalyst , kuri , asmeniškai sik nydamas ir nuolat maitindamas, laiko t km je ištobulino ?

Taigi, šiai konkre ios realyb s apraišk teologijai r pi sekti ir interpretuoti toji nuolat auganti, besivystanti b kl , kurioje ^{25 25}

²⁵ *Jono* 10, 10.

konkreči žmogiškojo gyvenimo realybė išsitiesia — pradedant krikštą — mirtimi Kristuje ²⁶ ir baigiant paruzija, prisiklimu naujame klydime ir galutinai sujungiant prisiklimu Kristaus. Tai giliausia prasme yra ne kas kita, kaip *theologia viae, theologia crucis* — istorinė teologija šios žemės žmogaus, keleivio, bet teologija, kuriai nepaprastai rūpi šis konkretus *kairos* — Dievo dovanotasis laiko akimirksnis ²⁷.

Kun. V. M. Cukuras

Putnam, Conn., J. A. V.

²⁶ *Rom nam*s, 6, 3.

²⁷ *Jono* 7, 6; *Rom nam*s 13, 11.

THEOLOGY OF CONCRETE REALITIES

by

Rev. V. M. Cukur as

Summary

A marked decline of interest in Theology and the apparent sterility which characterized the dogmatic writings in the last fifty years alarmed a few perceptive minds in the Church who tried to awaken the attention to the cries of modern man and his concrete existence with all its complexities. Now it is already an established fact that the modern man has lost his confidence in modern Philosophy of Existentialism and its various forms, and looks with a certain anxiety toward the Christian Theology for concrete and more satisfying answers to a variety of problems arising with such an urgency from everyday's life.

In this paper we have touched on the problems of work, history, death, sex and freedom, and have tried to show the ways of a modern interpretation in terms of Revelation. The course of debate during the sessions of Vatican II has revealed a growing need for basic reform and updating of theological thought, it calls for an emphasis of history and organic growth as against the "frozen" system in our approaches to understand the eternal Truth. In this essay we tried to show how the Incarnate Logos of the Eternal Father, in assuming the visible form of our concrete reality, leads to the final consummation of all creation, and finally will present it, transformed, into the hands of the Father. In this perspective, therefore, every given moment — the *kairos* — is eternally important and theologically relevant. These reflexions are but an echo of the spirit of *aggiornamento* in the Church, opening the riches of the Bride of Christ for a possible encounter and dialogue with the modern world.